



Yritysten veron kiertämisen tunnistusmekanismit

Linner, lisa

2016 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu
Hyvinkää

Yritysten veron kiertämisen tunnistusmekanismit

lisa Linner
Liiketalous
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2016

lisa Linner

Yritysten veron kiertämisen tunnistusmekanismit

Vuosi	2016	Sivumäärä	62
-------	------	-----------	----

Tutkielman aiheena on yritysten veron kiertäminen. Tämä työ on tarkoitettu opiskelijoille sekä vero-oikeudesta kiinnostuneille.

Tutkielman tarkoituksena on selvittää keskisuurten ja suurten suomalaisten yritysten vero-oikeudellisesti ei-hyväksyttävänä pidettäviä veron kiertämisen tunnistusmekanismeja ja nimetä niitä. Tutkielmassa keskitytään verosuunnittelun ja veron kiertämisen käsitteiden määrittelyyn sekä avataan termejä veron minimointi, verovilppi, aggressiivinen verosuunnittelu, siirtohinnoittelu sekä veroparatiisi. Tutkielmassa tehdään terminologista erottelua hyväksyttävän verosuunnittelun ja ei-hyväksyttävän veron kiertämisen välillä. Opinnäytetyön tutkimusongelmina pohditaan, että mitä pidetään hyväksyttävänä verosuunnitteluna ja mitä ei-hyväksyttävänä veron kiertämisenä sekä sitä, millä keinoin yritykset tavallisesti kiertävät veroja. Tutkielman keskeisenä tehtävänä on selvittää, että mistä tunnistaa yritysten veron kiertämisen.

Käytin työssä lähteinä ajantasaista lainsäädäntöä, hallituksen esityksiä, korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuja, Verohallinnon ohjeita, aiheeseen liittyvää kirjallisuutta sekä haastatteluja. Haastattelut suoritettiin puolistrukturoituina haastatteluina, joissa keskityttiin yritysten hyväksyttävänä pidettävään verosuunnitteluun sekä ei-hyväksyttävänä pidettävään veron kiertämiseen. Tutkimuksessa nousi esille neljä tärkeää veron kiertämisen tunnistusmekanismia, jotka ovat toiminnan keinotekoisuus, varsinaisten liiketoiminnallisten syiden puuttuminen, tavanomaisesta poikkeavat toimintatavat sekä taloudellisen sisällön ja oikeudellisen muodon väliset ristiriitaisuudet.

Asiasanat: verosuunnittelu, veron kiertäminen, verovilppi

lisa Linner

Identifying mechanisms of corporate tax avoidance

Year	2016	Pages	62
------	------	-------	----

I chose corporate tax avoidance as the theme of this thesis due to timeliness and importance of the topic. The study benefits students and people who are interested in tax legislation.

The purpose of this study is to determine detection mechanisms of unacceptable tax avoidance by means of tax legislation and designate them. The study focuses on medium-sized and large Finnish companies. The study defines the terms tax planning and tax avoidance. Also terms such as tax minimization, tax evasion, aggressive tax planning, transfer pricing and tax haven are defined. In the study a terminological distinction between acceptable tax planning and unacceptable tax avoidance is carried out. The research problem of the thesis discusses what is considered to be acceptable tax planning and what is unacceptable tax avoidance. Also the means by which companies normally evade taxes are discussed. The main objective of the study is to discuss how corporate tax avoidance can be identified.

The thesis used updated legislation, government proposals, results of the Supreme Administrative Court, Finnish Tax Administration guidelines, related literature and interviews as a source material. The interviews were executed as a semi-structured interviews focusing on acceptable corporate tax planning and unacceptable tax avoidance. The study identified the following four important detection mechanisms of corporate tax avoidance; identified detection mechanisms are an artificiality of activities, the absence of actual business reasons, unusual practices and inconsistencies between economic substance and legal form.

Keywords: tax planning, tax avoidance, tax evasion

Lyhenteet

EU	Euroopan unioni
HE	Hallituksen esitys
IMF	International Monetary Fund Kansainvälinen valuuttarahasto
KHO	Korkein hallinto-oikeus
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö
PerVL	Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378
RL	Rikoslaki 19.12.1889/39
TulliL	Tullilaki 29.12.1994/1466
TVL	Tuloverolaki 30.12.1992/1535
ValmVL	Valmisteverotuslaki 19.3.2010/182
VML	Laki verotusmenettelystä 18.12.1995/1558
VSVL	Varainsiirtoverolaki 29.11.1996/931

Sisällys

1	Johdanto	7
1.1	Työn tavoite ja tutkimusongelma	8
1.2	Työn kulku ja rakenne.....	9
2	Hyväksyttävän verosuunnittelun ja ei-hyväksyttävän veron kiertämisen raja	10
3	Verosuunnittelu	15
3.1	Verosuunnittelun tasot	21
3.2	Veron minimointi ja veron torjunta.....	24
3.3	Verosuunnittelun riskit	25
4	Veron kiertäminen	27
4.1	Veron kiertämisen tilanteita	32
4.2	Verovilppi ja aggressiivinen verosuunnittelu	38
4.3	Lainsäädäntö (VML 28 § ja RL 29 luku)	42
4.4	Siirtohinnoittelu ja veroparatiisit	46
5	Verosuunnittelun ja veron kiertämisen raja käytännössä.....	50
6	Johtopäätökset ja yhteenveto	54
	Lähteet	57
	Liitteet.....	61

1 Johdanto

Veron kiertämistä on haastava täsmällisesti määritellä tai rajata. Määritelmä ei ole tarkka ja voidaan todeta, että koko veron kiertämisen ongelma liittyy veron kiertämisen määrittelyn ja rajaamisen vaikeuteen. Ongelma, joka olisi rajattavissa yksinkertaisesti, olisi paljon vaivattomampi hoitaa lainsäädännön avulla pois.¹ Verosuunnittelussa sekä veron kiertämisessä yritetään tavallisesti hyödyntää verosäännösten kielelliseen muotoiluun liittyviä heikkouksia tai verojärjestelmän rakenteellisia ongelmia².

Verotus liittyy taloudelliseen toimintaan, jossa on tärkeää, että verovelvollisella on mahdollisuus ennen suunnitelmansa toimeenpanemista saada varmuus sen verokohtelusta. Tarkoituksena on löytää veroriskit ja poistaa ne. Tulevaisuuden arvioinnin tapaan myös verosuunnitteluun liittyy monesti tulkintaepävarmuutta sekä siihen liittyviä veroriskejä. Lainsäädännössä tapahtuu monesti muutoksia, mikä on ennustettavuuden kannalta ongelmallista. Oikeuskäytännöllä on suuri merkitys säännösten soveltamisalojen määrittelyssä, sillä verolainsäädäntö nojautuu monesti yleissäännöksiin. Lainsäädännön muuttuessa, tulkintojen vakiintumiseen saattaa kulua paljon aikaa.³

Verotukselle on asetettu kolme merkittävää tavoitetta: fiskaalinen tavoite, tulonjakotavoite ja ohjaava tavoite. Fiskalisella tavoitteella tarkoitetaan sitä, että varat julkisyhteisöjen menojen kattamiseen kerätään verotuksella. Lisäksi verotusta käytetään yhteiskunnan tulo- ja varallisuuserojen tasoittamiseen. Tulonsiirtojärjestelmien rahoittaminen tapahtuu verovaroilla. Verotuksella on ohjaava tavoite, kun sillä yritetään vaikuttaa verovelvollisen käyttäytymiseen. Verotusta voidaan tämän kaltaisessa tarkoituksessa soveltaa esimerkiksi elinkeino-, suhdanne- tai aluepolitiikan keinona. Edellä kuvattuja ohjaavia tavoitteita on asetettu nimenomaan yritysverotukselle.⁴

Finanssioikeuteen kuuluvat vero-oikeuden sekä finanssihallinto-oikeuden osa-alueet. Vero-oikeutta voidaan jaotella monella tavalla. Tavallisesti vero-oikeus jaetaan verolajikohtaisesti tuloverotukseen, arvonlisäverotukseen, perintö- ja lahjaverotukseen jne. Näiden sisällä voi olla myös verolakikohtaista jaottelua, esimerkiksi maatalouden tulon verotus sekä elinkeinotulon verotus. Vero-oikeus voidaan jakaa aineelliseen ja muodolliseen vero-oikeuteen. Aineellisella vero-oikeudella tarkoitetaan verolainsäädännön normeja, jotka sääntelevät verovelvollisuuden ja veron kohteen määrittämistä sekä veron laskemista. Sen sijaan muodollisella

¹ Knuutinen 2012, 5 ja Knuutinen 2014, 176.

² Knuutinen 2012, 5 ja Knuutinen 2014, 175.

³ Myrsky & Rabinä 2015, 59.

⁴ Penttilä 1998, 13.

vero-oikeudella tarkoitetaan lainsäädännön normeja, jotka koskevat muun muassa veroviranomaisten organisaatiota, verotuksen toimittamista ja verovelvollisten, veronsaajien sekä viranomaisten oikeuksia ja velvollisuuksia verotuksessa.⁵ Yritysverotukseen kuuluu tavallisesti yritystoimintaan kohdistuvat välittömät verot, jolloin tuloverotuksella on keskeinen asema. Tuloverotus perustuu yrityksen nettovoittoon.⁶ Verovuoden verotettava tulo saadaan, kun lasketaan nettotulot yhteen. Tästä lasketaan tuloveroprosentin mukaan maksettava yhteisövero. Yhteisöveron saajia ovat valtio, kunnat sekä valtion kirkon seurakunnat.⁷

Verotusmenettelyä koskeva keskeisin säädös on verotusmenettelystä annettu laki (VML, 1558/1995). Verotusmenettelystä annetussa laissa säädetään esimerkiksi verotuksen toimittamisesta, ilmoittamisvelvollisuudesta, verotuksen muuttamisesta ja muutoksenhausta. VML 28 §:ssä säädetään veron kiertämisestä.⁸ Puolestaan julkista taloutta vastaan tehdyistä rikoksista säädetään rikoslain 29 luvussa. Veropetoksella (RL 29:1) tarkoitetaan tietojen salaamista, väärin tietojen antamista, laiminlyöntiä veron välttämistarkoituksessa tai muuten toimimista petollisella tavalla. Veropetoksen törkeästä ja lievästä muodosta säädetään rikoslain 29 luvun 2 ja 3 §:ssä. Rikos- ja vero-oikeuden välisessä rajanvedossa teosta aiheutuvia seuraamuksia ja teon eri asteita ei pidetä merkityksellisinä käsitteiden määrittelyn kannalta.⁹

Veron kiertämisen illegaalisuudella tarkoitetaan verosääntöjen tarkoitusten vastaisia, verovelvollisen vero-oikeudellisesti tavoittelemia ei-hyväksyttäviä toimia, joita ei pidetä kuitenkaan varsinaisesti lainvastaisina. Vero-oikeudessa materiaaliset säännöt eivät määrää tekemään jotain tai kiellä tekemästä jotakin, sen sijaan ne muodostavat vain verotuksellisia seuraamuksia toimenpiteille.¹⁰ VML 28 §:n soveltamisen edellytyksenä on veronvälttämistarkoitus¹¹. Verolainsäädännön tarkoituksena ja tavoitteena on rajoittaa verosuunnittelua sekä estää ei-hyväksyttävänä pidettävää verojen kiertämistä.

1.1 Työn tavoite ja tutkimusongelma

Tutkielman tarkoituksena on selvittää keskisuurten ja suurten suomalaisten yritysten vero-oikeudellisesti ei-hyväksyttävänä pidettäviä veron kiertämisen tunnistusmekanismeja ja nimetä niitä. Tutkielmassa keskitytään verosuunnittelun ja veron kiertämisen käsitteiden määritte-

⁵ Myrsky & Räbinä 2015, 1.

⁶ Tikka & Nykänen 2014, kpl 3.

⁷ Wikström 2006, 136.

⁸ Myrsky & Räbinä 2015, 4.

⁹ Knuutinen 2014, 173.

¹⁰ Knuutinen 2012, 6-7.

¹¹ Ossa 2014, 113.

lyyn sekä avataan termejä verovilppi, aggressiivinen verosuunnittelu, siirtohinnoittelu ja veroparatiisi. Tutkielmassa tehdään terminologista eroa hyväksyttävän verosuunnittelun ja ei-hyväksyttävän veron kiertämisen välillä. Lisäksi tutkielmassa erotetaan vero-oikeudellisesti ei-hyväksyttävänä pidettävä veron kiertäminen (VML 28 §) sekä rikosoikeudellisesti kriminalisoitu, laiton veron kiertäminen (RL 29 luku), sillä näitä termejä saatetaan käyttää toisinaan väärin. Tutkielma on rajattu siten, että yritysten veron kiertämistä käsitellään ensisijaisesti Suomen verotusmenettelystä annetun lain 28 §:n perusteella ja tutkitaan sen soveltamisalaa. Tutkielmassa sivutaan kuitenkin myös kansainvälisen vero-oikeuden ongelmia, sillä Suomi kuuluu EU:hun ja tätä kautta kansallisen lainsäädännön lisäksi Suomessa sovelletaan myös EU-vero-oikeutta sekä verosopimuksia.

Opinnäytetyössä pyritään vastamaan seuraaviin kysymyksiin:

- Mitä pidetään hyväksyttävänä verosuunnitteluna ja mitä ei-hyväksyttävänä veron kiertämisenä?
- Millä keinoin yritykset tavallisesti kiertävät veroja?
- Mistä tunnistaa, että on kyse yritysten veron kiertämisestä (veron kiertämisen tunnistusmekanismi)?

1.2 Työn kulku ja rakenne

Tutkielman johdanto kappaleessa selvitetään vero-oikeuden jaottelua sekä tutustutaan tutkielman keskeiseen lainsäädäntöön. Johdannossa pyritään selvittämään työn tavoite sekä tutkimusongelmat. Tutkielma jatkuu johdannon jälkeen teoriaosuudella, jossa käsitellään aluksi hyväksyttävän verosuunnittelun ja ei-hyväksyttävän veron kiertämisen välistä rajaa. Seuraavaksi tarkastellaan hyväksyttävää verosuunnittelua, verosuunnittelun tasoja, veron minimointia ja veron torjuntaa sekä verosuunnittelun riskejä. Tämän jälkeen perehdytään yritysten veron kiertämiseen ja lainsäädäntöön sekä sivutaan verovilpin ja aggressiivisen verosuunnittelun määritelmiä sekä siirtohinnoitteluja ja veroparatiiseja. Koin, että näihin termeihin tutustuminen on hyödyllistä, jotta voidaan erottaa ja tunnistaa paremmin mitä veron kiertämisellä tarkoitetaan VML 28 §:n merkityksessä. Tämä helpottaa rajanvetoa vero-oikeudellisesti ei-hyväksyttävänä pidettävän veron kiertämisen (VML 28 §) sekä rikosoikeudellisesti kriminalisoidun, laittoman veron kiertämisen (RL 29 luku) välillä. VML 28 §:n ohella on myös muita verolakeja, joihin sisältyy omia erityisiä veron kiertämistä koskevia säännöksiä, mutta tässä työssä ei syvennytä niihin.

Kappale 5. ”Verosuunnittelun ja veron kiertämisen raja käytännössä” perustuu Turun yliopiston kauppaoikeuden professorina toimivan Reijo Knuutisen (OTT, KTM) sekä Verohallinnossa veroyliasiamiehenä työskentelevän ja Helsingin yliopistossa vero-oikeutta opettavan vero-oi-

keuden dosentti Timo Rabinän (KTT, OTL, VTM) haastatteluihin. Haastattelut suoritettiin puolistrukturoituina haastatteluina, joissa keskityttiin yritysten hyväksyttävänä pidettävään verosuunnitteluun sekä ei-hyväksyttävänä pidettävään veron kiertämiseen. Haastattelun pohjana käytettiin valmiiksi tehtyjä haastattelukysymyksiä (liite 1). Haastatteluissa nousi esille vastauksia tutkielman merkittävimpään tutkimuskysymykseen, eli yritysten veron kiertämisen tunnistusmekanismeja. Lopuksi käydään läpi tutkielman johtopäätökset ja yhteenveto. Haastatteluiden lisäksi käytin työssä lähteinä ajantasaista lainsäädäntöä, hallituksen esityksiä, korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuja, Verohallinnon ohjeita sekä aiheeseen liittyvää kirjallisuutta.

2 Hyväksyttävän verosuunnittelun ja ei-hyväksyttävän veron kiertämisen raja

Verovelvollisella on laajoja verosuunnittelumahdollisuuksia, sillä verotettavaa tuloa muodostuu tavallisesti ainoastaan yksityisoikeudellisten transaktioiden tuloksena. Rakennelman heikkouksia on mahdollista hyödyntää muun muassa suorittamalla toimia, jotka vähentävät verotettavan tulon määrää tai vastaavasti pidättäytymällä toimista, jotka lisäävät sitä. Ajoittain jännitteiden hyväksikäyttöyritykset kohoavat keinotekoisien, vaikkakin siviilioikeudellisesti hyväksyttävien toimien johdosta sietämättömän korkeiksi. Tällöin on siirrytty veron kiertämisen piiriin. Kysymyksiksi nousevat, missä kohtaa raja on ylitetty ja milloin on kyse verosuunnittelusta ja milloin puolestaan veron kiertämisestä.¹²

Tavallisesti tuloverojärjestelmät muodostuvat erilaisten veropoliittisten sekä muiden poliittisten tavoitteiden kompromissina. Tällä tavalla syntyneet järjestelmät sisältävät esimerkiksi erilaisia epäjatkuvuuskohtia, joita taloudellinen reaaliaailma ei tunne. Erityisesti erilaisiin rajakohtiin syntyy jännitteitä, joita yritetään tavallisesti käyttää hyväksi sekä verosuunnittelussa että veron kiertämisessä. Tuomioistuinten tehtävänä on viime kädessä vetää raja siihen, onko kyseessä hyväksyttävä verosuunnittelu vai ei-hyväksyttävä veron kiertäminen. Tämän rajan vetäminen kuuluu vero-oikeuden vaikeimpiin osa-alueisiin sekä teoriassa että käytännössä.¹³

Verovelvolliset yritykset pyrkivät monesti hyvin luonnollisista syistä minimoimaan verotustaan erilaisin keinoin. Toiminta on verosuunnittelun alueella, mikäli näitä keinoja voidaan tuloverolain näkökulmasta pitää hyväksyttävänä. Veron kiertämisen alueelle puolestaan siirrytään, mikäli keinoja on syytä pitää verolainsäädännön tarkoitusten vastaisina, vaikka mitään lakia ei rikosoikeudellisesti olisi rikottukaan. Tällöin tehtyjä toimia voidaan tavallisesti pitää keinote-

¹² Knuutinen 2012, 3.

¹³ Ibid.

koisina, mikä on yksi verosuunnittelun ja veron kiertämisen välisen rajanvedon merkittävä kriteeri. Verovilpin tai verorikoksen alueella puolestaan liikutaan, mikäli toiminta on rikosalain vastaista. Tästä on esimerkkinä saadun tulon ilmoittamatta jättäminen.¹⁴

VML 28 §:n mukaisesti määriteltynä veron kiertämistä ei pidetä rikosoikeudellisesti lainvastaisena. Veronkiertämisenä pidetään toimia, joiden ainoana tai pääasiallisena tarkoituksena ovat verotukselliset seikat. Veron kiertäminen on yksityisoikeudellisten muotojen väärinkäyttöä. Vastaavasti, mikäli verotukselliset tavoitteet vaikuttavat toimiin ainoastaan jonkin verran pääasiallisten taloudellisten tavoitteiden ohella, pidetään tällaisia tapauksia tavallisesti verosuunnitteluna. Tällöin voidaan katsoa, että muotoja on väärinkäytön sijaan ainoastaan hyödynnetty.¹⁵ Veron torjunnaksi kutsutaan kaikenlaista laillista ja laitonta verovelvollisen toimintaa, jonka tarkoituksena on vapautua verosta taloudellisena rasituksena. Oikeudellisesta perspektiivistä tarkasteltuna verojen minimointiin tai välttelyyn liittyvät toimenpiteet voidaan jakaa:

1. hyväksyttävään verojen minimointiin tai verosuunnitteluun (tax planning);
2. vero-oikeudellisesti ei-hyväksyttävään mutta kriminalisoimattomaan veron kiertämiseen (tax avoidance);
3. lain kieltämiin, kriminalisoituihin toimiin (tax evasion, tax fraud).¹⁶

Verosuunnittelussa ei välttämättä valita pienimpään verotukseen johtavaa vaihtoehtoa, vaan päätöksenteossa tulee huomioida muitakin seikkoja kuin verotustekijöitä. Yritysten verosuunnittelussa kartoitetaan tavallisesti ennen toimien aloittamista, eri toimintavaihtoehtojen veroseuraamukset ja huomioidaan ne yhtenä tekijänä vaihtoehtojen edullisuusvertailussa ja päätöksenteossa.¹⁷ Verosuunnittelulla voidaan kuitenkin joskus tarkoittaa nimenomaisesti verojen minimointia. Verosuunnittelu voi siis tarkoittaa verotustekijöiden huomioon ottamista muiden päätökseen vaikuttavien tekijöiden ohella tai verojen minimointia.¹⁸

Verosuunnittelussa hyödynnetään tavallisesti jännitteitä, jotka ovat muodostuneet lainsäädäntötoimien yhteydessä laadittujen tietoisten valintojen tuloksena. Tällaisia toimia voidaan näin ollen tavallisesti pitää lainsäätäjän tarkoittamina tai hyväksyminä. Puolestaan veron kiertämisessä erilaisia toimenpiteitä suoritetaan siten, että niiden vaikutukset ovat verovelvolliselle edullisempia kuin lainsäätäjä on tai olisi tarkoittanut. Verosuunnittelussa sekä veron

¹⁴ Knuutinen 2014, 172 ja Knuutinen 2012, 1.

¹⁵ Knuutinen 2014, 182-183.

¹⁶ Ibid. 172 ja Knuutinen 2012, 4.

¹⁷ Knuutinen 2012, 4.

¹⁸ Ibid. ja Knuutinen 2014, 175.

kiertämisessä yritetään tavallisesti hyödyntää verosäännösten kielelliseen muotoiluun liittyviä heikkouksia tai verojärjestelmän rakenteellisia ongelmia.¹⁹

Tavallisesti verosuunnittelussa pyritään lykkäämään verotettavan tulon näyttämistä. Lykkääntymisestä seuraaviin hyötyihin liittyy verovelvollisten kannalta erilaisia oikeudenmukaisuuskysymyksiä, kuten se, että tulon lykkääntyminen on tavallisesti mahdollista ainoastaan pääomatulojen, mutta ei juuri lainkaan ansiotulojen kohdalla.²⁰ Eriytetyn tuloverojärjestelmän käyttöönoton myötä osakeyhtiömuotoa on tavallisesti pidetty verotuksellisesti muita yritysmuotoja edullisempänä, ainakin yritystoiminnan ollessa menestyksekkästä. Koko tulo verotetaan muissa yritysmuodoissa yrityksen omistajien tulona ja suuri osa verotetaan tavallisesti ansiotulona. Tästä johtuen osakeyhtiöllä on paremmat edellytykset käyttää pidettyjä voittovaroja rahoituksensa muotona kuin muilla yritysmuodoilla.²¹ Suuret yritykset pystyvät pieni yrityksiä helpommin hyödyntämään verosuunnittelua verotuksessaan ja lykkäämään tulojaan. Lisäksi verottajan on helpompi valvoa pieniä yrityksiä kuin suuria monikansallisia yrityksiä. Pienet yritykset ovat eriarvoisessa asemassa suuriin yrityksiin nähden verosuunnittelun hyödyntämisen osalta.

Erimuotoiset pääomatulot ovat lisäksi keskenään varsin eriävässä asemassa. On olemassa valtioita sekä tilanteita, joissa lykkäämiseen on mahdollista puuttua yleisellä veron kiertämistä koskevalla normilla. Verotuksen lykkääntymistä on myös mahdollista hyödyntää tietoisesti veropoliittisena välineenä sekä houkuttimena. Mahdollinen verotuen muoto yritysverotuksessa on esimerkiksi poisto-oikeuksien nopeuttaminen.²²

Veron kiertämisen osalta on pohdittu sitä, että onko termin yhtenä käyttöedellytyksenä oltava subjektiivinen tekijä eli veron kiertämisen tai verosta vapautumisen tarkoitus. Vero-oikeudellisessa arvioinnissa on haastavaa vastata kysymykseen, mikä painoarvo tulee antaa verovelvollisen toiminnan tarkoitukselle tai motiiville. Merkityksettömänä saatetaan vielä pitää sitä, että verovelvollisen motiivina on ollut verojen välttely. Ratkaisevaksi voi muodostua verovelvollisen toimenpiteet, joilla ei ole mitään muuta tarkoitusta kuin verojen välttäminen.²³ Veron kiertämistä on kuvattu yksityisoikeudellisten muotojen väärinkäytöksi ja veron kiertämistä pidetään yhtenä lain kiertämisen muotona. Lain kiertämistä kuvataan tavallisesti toiminnaksi, joka ei ole suoranaisesti vastoin lain säännösten sanamuotoa, mutta joka silti tekee

¹⁹ Knuutinen 2012, 5 ja Knuutinen 2014, 175.

²⁰ Knuutinen 2012, 4.

²¹ Penttilä 2003, 345.

²² Knuutinen 2012, 4.

²³ Ibid. 5.

tyhjäksi säännöksen tarkoituksen. Voidaan nähdä, että lain tai säännöksen kiertämisen kohteena ei pääasiallisesti olekaan laki tai säännös vaan lain tai säännöksen tarkoitus eli ratio.²⁴

Veron kiertämisellä pyritään saamaan lain tarkoitukselle vieraita veroetuja. Veronkiertämistoimintaan liittyy tavallisesti keinotekoisuutta, varsinaisten liiketoiminnallisten syiden sekä välillä myös aitojen taloudellisten vaikutusten puuttumista, tavanomaisesta poikkeavia toimintatapoja sekä oikeudellisen muodon ja taloudellisen sisällön välisiä ristiriitaisuuksia.²⁵ Tehdyt toimenpiteet esitetään muodollisesti veroviranomaiselle, muuta tyypillisesti veron kiertämisen yhteydessä toimenpiteiden varsinaisia tavoitteita tai niiden todellisia taloudellisia merkityksiä yritetään kumminkin piilotella²⁶. Edellä kuvattuja seikkoja voidaan pitää myös veron kiertämisen tunnistusmekanismeina.

Termiä ”veropako” käytetään etenkin kansainvälisissä tilanteissa. Voi olla hyväksyttävänä tai laittomana pidettävää veropakoa.²⁷ Kansainvälisellä veropaolla tarkoitetaan vero-oikeudessa tilanteita, joissa verovelvolliset yrittävät siirtää vero-objektin ankaramman verotuksen valtiosta lievemman verotuksen valtioon. Se, kuvataanko kansainvälinen veropako verosuunnitteluksi, veron kiertämiseksi vai verovilpiksi, riippuu toiminnan luonteesta. Yksi keino piileksiä Suomen veroja voisi olla muuttaminen toiseen valtioon ja tämän jälkeen omaisuuden realisointi. Tämän kaltaisista tilanteista ei nähtävästi ole oikeuskäytäntöä. Arvion perusteella, toiseen valtioon muuttamista ja tämän jälkeen tapahtuvaa nopeaakaan omaisuuden realisointia ei pidettäisi veron kiertämisenä. Puolestaan mikäli toiseen valtioon muuttaminen on ainoastaan tilapäistä ja luovutuksen jälkeiselle joutuisalle paluumuuttamiselle ei ole osoitettavissa mitään perusteltua syytä, voitaisiin toiminta nähdä veron kiertämisenä luovutusvoittoverotuksen näkökulmasta.²⁸

Veron kiertäminen voidaan sijoittaa laillisuutensa ja hyväksyttävyytensä osalta verosuunnittelun ja verovilpin väliin. Veron kiertämisestä on suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa pidetty illegaalisena veron torjunnan muotona, vaikka se ei asetu verovilpin tavoin rikosoikeudellisesti sanktoidulle puolelle. Veron kiertämisen illegaalisuudella tarkoitetaan verosääntöjen tarkoitusten vastaisia, verovelvollisen vero-oikeudellisesti tavoittelemia ei-hyväksyttäviä toimia, joita ei pidetä kuitenkaan varsinaisesti lainvastaisina. Vero-oikeudessa materiaaliset säännöt eivät määrää tekemään jotain tai kiellä tekemästä jotakin, sen sijaan ne muodostavat vain verotuksellisia seuraamuksia toimenpiteille. Näin ollen vero-oikeudellisen hyväksyttävyyden

²⁴ Ibid. 6 ja Knuutinen 2014, 176.

²⁵ Knuutinen 2012, 6.

²⁶ Ibid. ja Knuutinen 2014, 177.

²⁷ Myrsky & Rabinä 2015, 348.

²⁸ Knuutinen 2012, 6-7.

ja rikosoikeuden rajat liikkuvat eri kohdissa. On ymmärrettävää sekä odotettavaa, että verovelvolliset yrittävät erilaisin valinnoin ja järjestelyin minimoida verojaan. Tämä on toisinaan myös lainsäätäjän toivomaa. Esimerkiksi ohjaavan verotuksen avulla voidaan pyrkiä siihen, että verovelvollinen toimisi veroetujen vuoksi tavalla, jolla hän ei välttämättä muuten toimisi. Ohjaavan verotuksen keinona voidaan käyttää erilaisia verotuksellisia hyötyjä kuten verohelpotuksia.²⁹

Verosuunnittelun ja veron kiertämisen rajanvetotilanteet tulevat kyseeseen etenkin tilanteissa, joissa yhtiöön tai muunlaiseen tuloa tuottavaan kohteeseen nähden verovelvollisella on ainoastaan yksi intressi, joka saattaa muodostua henkilökohtaisesta työpanoksesta sekä pääomasijoituksesta tai muusta varallisuuteen liittyvästä intressistä. Tilanteissa, joissa verovelvollinen on kokonaan tai osittain omistamastaan yrityksestä tienannut yhtäaikaaisesti ansio- sekä pääomatuloja, on monesti ollut edullisinta yrittää nostaa tuloa pääomatulona ansiotulojen sijaan. Tällöin verovelvolliset yrittävät tavallisesti siirtää työpanoksen tuottoa pääoman tuotoksi hyväksyttävillä tai ei-hyväksyttävillä keinoilla. Pääomatulojen verotusta voidaan tapauskohtaisesti pitää ansiotulojen verotusta keveämpänä. Tämän vuoksi on syntynyt erilaisia keinoja ansiotulojen muuttamiseksi pääomatuloiksi. Järjestelmän voimassaoloajan onkin pyritty kokonaisverotuksen minimointiin erilaisilla yhtiömuotoa tai rahoituksellisia ideoita hyödyntävillä verosuunnittelukeinoilla. Oikeustapaukset rajanvetoa koskien ovat liittyneet esimerkiksi osinkotulojen luokitteluun joissain erityistapauksissa, kuten erityisasiantuntijoiden perustamien yhtiöiden osalta mahdollisuuteen yhtiön sivuuttamiseen sekä johdon kustannusjärjestelmiin.³⁰

Erityisasiantuntijoilla, kuten pankkiireilla ja lääkäreillä, on ollut tavallisesti tapana perustaa avainhenkilöiden kokonaan tai osittain omistamia osakeyhtiöitä. Omistus on saattanut olla osassa tapauksista suoraa omistamista ja vastaavasti osassa holdingyhtiön avulla järjestettyä epäsuoraa omistamista. Erilaiset omistusjärjestelyt eivät perustu aina verotukseen, vaan syinä voivat olla esimerkiksi motivointi ja sitouttaminen, toimintaan liittyvien riskien jakaminen sekä päätösvallan hajauttaminen. Holdingyhtiörakenteen valitsemiseen liittyy tavallisesti verotukselliset syyt, sillä useat liiketoiminnallisesti tärkeät tavoitteet saavutetaan omistusta hyödyntämällä. Verotuskäytännössä tällaisia omistusrakenteita, joissa on käytetty holdingyhtiöitä, on kuitenkin pidetty pääasiassa hyväksyttävänä. Eräänlaiset hyväksyttävyyden rajat suhteessa tavanomaiseen käytäntöön ovat muodostuneet tilanteissa, joissa omistajalle kuuluvaa voittoa ei ole jaettu sijoitetun oman pääoman mukaisesti vaan osinkoja on avoimesti yhtiöjärjestyksen käskyillä yritetty jakaa henkilökohtaisen työpanoksen ja suorituksen mukaan.

²⁹ Ibid. 7-8.

³⁰ Ibid. 122-123.

Osingonjaolle sekä sen määräytymisperusteelle osakeyhtiölaki antaa vero-oikeudellisesti katsottuna erittäin laveasti tilaa. Muun muassa osinkoa on saatettu jakaa osakkaan yhtiön hyväksi tekemän työpanoksen mukaisesti.³¹

Verolait sisältävät monesti aukkoja. Verolakien kohdalla aukollisuudella tarkoitetaan tilannetta, jossa johonkin taloudelliseen ilmiöön ei löydetä säännöksistä vastausta kysymykseen, onko jokin tuloerä veronalaista tai kuluerä vähennyskelpoista. Aukollisuudella voidaan myös tarkoittaa sitä, että laki on kielellisesti tai muuten muotoiltu niin, että se mahdollistaa toiminnan lain kirjaimen puitteissa, mutta lain perimmäistä selkeää tai oletettua päämäärää vastaan.³² Oikeutta verosuunnitteluun ei saa käyttää väärin. Kiellettyä on esimerkiksi harjoittaa verosuunnittelua, jota pidetään epäasianmukaisena ja jonka seuraamukset loukkaisivat muiden oikeussubjektien oikeuksia tai etuja. Kiellettyjä ovat muun muassa keinotekoiset toimet sekä toimet, joille ei ole löydettävissä liiketoiminnallisesti ja taloudellisesti järkeviä syitä.³³ Verotusta voidaan pitää julkisen talouden rasitteiden jakamisena, jossa yhden epäasianmukainen verosuunnittelu lisää toisten verovelvollisten taloudellista taakkaa. Aggressiivinen verosuunnittelu saattaa myös vaikeuttaa julkisen talouden rahoitusta. Esimerkiksi veroparatiiseja ja niiden yleistynyttä hyödyntämistä voidaan pitää muille valtioille vakavana ja vaikeana ongelmana.³⁴ Vero- ja rikosoikeuden välillä on nähtävissä selkeä ero. Verosäännöksillä tavoitellaan verovelvollisuuden tilanteiden muodostumista, kun taas rikosoikeudellisten säännösten taustalla on aina lainsäätäjän tavoite siihen, ettei rikoksia tapahtuisi.³⁵

3 Verosuunnittelu

Verosuunnittelulla (tax planning) tarkoitetaan lainmukaisia toimia, joilla yritetään minimoida veroja³⁶. Verosuunnittelu on eri toimintavaihtoehtoihin liittyvien veroseuraamusten selvittämistä ja niiden huomioimista punnittaessa eri vaihtoehtojen edullisuutta, verovelvollisen tavoitteet huomioon ottaen. Verosuunnittelua voidaan näin ollen pitää osana verovelvollisten taloudellista suunnittelua. Verosuunnittelussa ei välttämättä aina valita verotuksellisesti edullisinta vaihtoehtoa, vaan päätöksenteossa tulee huomioida muitakin oleellisia seikkoja kuin verotustekijöitä. Verovelvolliselle voi olla parempi ratkaisu muukin kuin verotuksellisesti edullisin vaihtoehto. Joskus veron minimoiminen on kuitenkin ratkaiseva tekijä valitulle toimenteelle.³⁷

³¹ Ibid. 123.

³² Knuutinen 2014, 192-193.

³³ Knuutinen 2012, 6.

³⁴ Knuutinen 2014, 184.

³⁵ Knuutinen 2012, 190.

³⁶ Telkki 2014, 10.

³⁷ Juusela 2004, 246; Knuutinen 2012, 4; Ossa 2002, 81 ja Tikka & Nykänen 2014, kpl 34.

Lainsäätäjän mukaan epätoivottavana pidettävää veron välttämistä yritetään estää verosuunnittelua rajoittavalla lainsäädännöllä. Verosuunnittelua voidaan yrittää estää siten, että sääntelyä yritetään veron välttämisen kannalta muotoilla sisällöltään niin aukottomaksi kuin mahdollista. Verosuunnitteluun pystytään puuttumaan myös yleisluonteisimmilla veronkiertämissäännöksillä. Yleiset veronkiertämissäännökset ovat tulkinnanvaraisia, joten ne aiheuttavat eräänlaista epävarmuutta verosuunnittelulle. Verosuunnittelusta tulee käsitteellisesti erottaa verovilppi, sillä verovilpilla tarkoitetaan tulojen salaamista tai väärien tietojen antamista. Verovilppiin syyllistyvään verovelvolliseen on mahdollista soveltaa niin vero-oikeudellisia kuin rikosoikeudellisia säännöksiä.³⁸

Verovelvolliselle kuuluu vapaus päättää taloudellisen toimintansa järjestämisestä sekä oikeus yrittää minimoida verokustannuksiaan. Verolakien soveltamisen osalta noudatetaan tavallisesti subjektiivista tarkastelutapaa. Tässä verovelvollisen toimenpiteet hyväksytään verotuksen perusteeksi siitä huolimatta, pidetäänkö niitä sinällään järkevinä tai tarkoituksenmukaisina. Tästä voidaan kuitenkin poiketa veronkiertämistä koskevilla yleissäännöksillä. Verovelvollisen toimintaa voidaan arvioida ulkopuolisen näkökulmasta. Verosuunnittelua rajoittavien yleissäännösten soveltamisessa onkin lopulta kyse siitä, voidaanko verovelvollisen käyttäytymistapaan tai toimintaan puuttumista perustella objektiivisilla kriteereillä.³⁹

Verosuunnittelua on mahdollista käyttää yksittäisissä yrityksissä tai yritysryhmissä, joista merkittävin on konserni. Verosuunnittelun tarve riippuu siitä, minkä verran yritys on halukas maksamaan veroja. Suunnittelun tarvetta muodostuu sitä enemmän, mitä vähemmän ollaan valmiita maksamaan ja päinvastoin. Toimintavaihtoehtoihin sekä niiden määrään vaikuttaa se, millaisia riskejä ollaan valmiita ottamaan. Mitä enemmän ollaan valmiita ottamaan riskejä, sitä enemmän on toimintavaihtoehtoja ja mahdollisuus monipuolisempaan vaihtoehtovalikoi-
maan. Suunnittelun kohteena voi olla lyhyt tai pitkä aikaväli. Pitkän aikavälin verosuunnitteluun epävarmuutta tuo verolainsäädännön nopea muuttuminen.⁴⁰

Verosuunnitteluun voi liittyä luovutusvoiton verovapaudesta huolehtiminen sekä toisinaan luovutustappion vähennyskelvottomuuden torjuminen. Hallituksen esityksestä HE 92/2004 koskien veromenettelystä annettua lakia, käy kuitenkin ilmi, että järjestelyihin, jotka ovat toteutettu ilman liiketaloudellisia perusteita, tarkoituksena etupäässä verosta vapautuminen. On mahdollista soveltaa 28 §:n veronkiertösäännöstä, vaikka luovutushetkellä olisikin jo tullut

³⁸ Juusela 2004, 246-247.

³⁹ Ibid. 247.

⁴⁰ Wikström 2006, 83.

täyteen yhden vuoden omistusaika. VML 28 §:n soveltaminen olisi hallituksen esityksen mukaan mahdollista esimerkiksi tilanteessa, jossa osakeluovutusta ennen on tapahtunut liiketoimintasiirto, tilanteessa, jossa varoja liikutettaisiin toisenlaisen verotuksen alueeseen kuuluvien yhtiöiden välillä konserniavustuksella.⁴¹

Rahoitusjärjestelyjä pidetään tavallisesti tehokkaana verosuunnittelun keinona. Rahoitusta voidaan lisäksi hyödyntää konsernin sisäisessä verosuunnittelussa.⁴² Verotukselliset ongelmat ovat olleet mittavia koskien etenkin konsernien sisäistä rahoitusta, sillä yritykset yrittävät saada aikaan optimaalisen oman ja vieraan pääoman suhteen. Perinteisesti markkinoiden hinnoittelumekanismi estävät vieraan pääoman nousemisen liian suureksi. Nämä toiminnot eivät kuitenkaan etuyhteystilanteessa, kuten konsernin sisäisessä rahoituksessa toimi tavalliseen tapaan. Riskien arviointi sekä huomioon ottaminen konsernin sisäisessä rahoituksessa saavatkin aikaan merkittäviä ongelmia, markkinaehtoperiaatteen soveltamisen kannalta.⁴³

Verotuksen suunnitteleminen on osa yrityksen liiketoiminnan suunnittelua. Verosuunnittelun tavoitteena on näyttää, miten verot vaikuttavat yrityksen eri ajankohtia koskeviin suunnitelmiin ja millaisia yritykselle verotuksellisesti edullisia toimintavaihtoehtoja on valittavana. Lisäksi sen tehtäviin kuuluu estää hallitsemattomien verotustilanteiden muodostuminen.⁴⁴ Verosuunnittelun avulla yritetään selvittää eri toimintavaihtoehtoihin liittyvät veroseuraamukset sekä huolehtia siitä, että ne huomioidaan vaihtoehtojen edullisuutta arvioitaessa. Lisäksi verosuunnittelussa selvitetään menettelytapoja, joilla rahoittajan yritykselle määräämä tuottovaatimus voitaisiin toteuttaa mahdollisimman edullisin verokustannuksin.⁴⁵ Verosuunnittelun osalta tavoitteet saattavat vaihdella verovelvollis- ja verovuosiakohtaisesti. Tavallisimmat verosuunnittelun tavoitteet liittyvät suunniteltujen toimenpiteiden, kuten investointien veroseuraamusten ennakoimiseen sekä sellaisten toimintatapojen etsimiseen, joiden avulla yrityksen tavoitteet voitaisiin toteuttaa mahdollisimman edullisin verokustannuksin. Lisäksi tavoitteisiin voi liittyä yrityksen rakenneratkaisuvaihtoehtoja sekä yllättävien verokustannusten ja odottamattomien verolainsäädännön muutosten aiheuttamien hallitsemattomien verotustilanteiden estäminen. Verotekijän vaikutus taloudellisessa päätöksenteossa saa aikaan verosuunnittelun tarpeen.⁴⁶

⁴¹ HE 92/2004 ja Knuutinen 2012, 205.

⁴² Knuutinen 2012, 210.

⁴³ Ibid. 212.

⁴⁴ Leppiniemi & Walden 2014, 17.

⁴⁵ Penttilä 2003, 338.

⁴⁶ Leppiniemi & Walden 2014, 19.

Verosuunnittelulla on tavanomaisesti tavoiteltu verovapaita tuloja. Verovapauden lisäksi merkitystä on tulojen jakamisella ansiotuloiksi ja pääomatuloiksi. Verovelvolliset yrittävät verosuunnittelua hyödyntäen saada pääomatulojen osuuden tulojen muodostuksessa mahdollisimman suureksi. Verosuunnittelusta voidaan erottaa kolme tasoa, jotka ovat strateginen, taktinen ja operatiivinen verosuunnittelu.⁴⁷

Verosuunnittelua käytetään ja tarvitaan yrityksen elinkaaren jokaisessa vaiheessa. Verokustannuksilla on olennainen merkitys valittaessa yritysmuotoa tai muutettaessa yhtiömuotoa. Myös valinnalla toimitaanko yhtenä yhtiönä vai konsernina on merkitystä. Lisäksi verovaikutuksia arvioidaan investointipäätöksissä sekä rahoitustavan valinnassa. Verotus huomioidaan aina, kun päätetään tilikauden voiton suuruudesta. Monesti yritysrakenteen muutos- tai kehittämishankkeet saavat alkunsa verotussyistä. Pohdittavaksi voivat tulla esimerkiksi jakautuminen, sulautuminen, osakevaihto, liiketoimintasiirto, yritysosto tai -myynti, sukupolvenvaihdosjärjestelyt tai tasekaupat. Verotuksella on myös vaikutusta siihen, millä tavalla yritystoiminta lopetetaan, valitaanko toimintatavaksi esimerkiksi sulautuminen, purkaminen vai liikeyhtymisen.⁴⁸

Veron minimointia pidetään verosuunnittelun lähikäsitteenä. Käsitteet voidaan erottaa toisistaan vertaamalla, mikä rooli verotuksella suunnittelussa ja minimoinnissa on. Verosuunnittelun osalta verot tai verokustannukset ovat yksi tekijä muiden joukossa, kun taas verojen minimoinnissa verot tai verokustannukset ovat keskeisessä tai hallitsevassa osassa. Monesti verot minimoiva vaihtoehto on taloudellisesti edullisin, mutta näin ei aina ole. On mahdollista, että verot minimoiva vaihtoehto aiheuttaa muita kustannuksia niin paljon, että ne ylittävät verosäästöt. Tällöin taloudellisesti edullisimpana vaihtoehtona voidaan pitää jotakin muuta. Lisäksi verot minimoivaan toimintavaihtoehtoon voi liittyä vaikeasti hallittavia riskejä, kuten suuria investointeja, velkaantumista tai uusille markkinoille kasvamista. Riskien hallintavaikeudet kasvavat taloudellisen epävarmuuden kohotessa, joten verojen maksamista voidaan monesti pitää turvallisena vaihtoehtona.⁴⁹

Verosuunnittelu liittyy etenkin yritysverotukseen. Yrityksen toimintavaihtoehtojen veroseuraamuksia arvioitaessa on otettava melkein kaikki verokustannukset huomioon. Yrityksen oman tuloveron lisäksi huomion kohteena ovat monesti arvonlisäverovaikutukset sekä työnantajavelvollisuudet, joihin lukeutuvat lakimääräiset työnantajan maksettavat ns. palkkasivukulut. Niistä kaikki eivät tosin ole veroja, vaan joissakin tilanteissa on huomioitava osakkeiden tulovero tai varainsiirtovero. Useimmiten verosäästöjä on mahdollista saada tuloverotuksen

⁴⁷ Ossa 2002, 82-83.

⁴⁸ Wikström 2006, 83 ja Tikka & Nykänen 2014, kpl 34.

⁴⁹ Wikström 2006, 81-82.

osalta. Pörssissä noteerattujen yhtiöiden osakkeet ovat pääsääntöisesti sijoituskohteita, ja näin ollen osakkeenomistajien vaikutus näkyy etenkin osingonjakopäätöksissä.⁵⁰ Verosuunnittelulla tavoitellaan tavallisesti veroasteen alenemista ja vakautta sekä verotuksen toteuttamiseen ennustettavuutta. Yritys yrittää parantaa verotustilannettaan sekä kasvattamaan oikeusturvaansa.⁵¹

Verovelvollisen valinnanvapauteen kuuluu verosuunnittelu ja nimenomaan hyväksyttävä verosuunnittelu. Ongelmia muodostuu siitä, että verosuunnittelua voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Toisinaan verolaeista yritetään aktiivisesti etsiä aukkoja tai porsaanreikiä. Toimintaa, jossa käytetään tietoisesti hyväksi esimerkiksi lakien valmistelussa tapahtuneita virheitä, voidaan kutsua aggressiiviseksi verosuunnitteluksi.⁵² Yritysmuodon valintaa sekä tarkoituksenmukaista ja verotuksellisesti tehokasta yritysrakenteen valintaa pidetään tavanomaisena ja hyväksyttävänä verosuunnitteluna⁵³.

Kansainväliset yritykset voivat puolestaan valtioiden eroavien verokohteluiden vuoksi yrittää kohdentaa luovutusvoitot sekä -tappiot valtioon, jossa niiden verokohtelu on edullinen. Tällöin verotulomenetyksistä kärsii luovutusvoittoja verottava valtio. Valtioiden erilaiset käytännöt voivat mahdollistaa pitkällekin ulottuvan verosuunnittelun.⁵⁴ Konserniverotuksen osalta Suomessa vallitsee konserniin kuuluvien yhtiöiden erillisyyden periaate eli jokaisen konserniin kuuluvan yhtiön tulos lasketaan sekä tavallisesti myös verotetaan erikseen. Konserniverotuksen ongelmat liittyvät enimmäkseen tulojen sekä menojen kohdistamisongelmaan sekä tuloksen järjestelytoimien verovaikutuksiin.⁵⁵

Yksinkertaisimmillaan konserni voi olla emosta ja tyttärestä muodostuva kahden yhtiön yhdistelmä, jossa emoyhtiö hallinnoi konsernia tytäryhtiön harjoittaessa liiketoimintaa. Tulkintaongelmat liittyvät etenkin sellaisiin emoyhtiöihin, joiden toiminta rajoittuu etupäässä osakkeiden tai konserniyhtiön käytössä olevien kiinteistöjen tai toimitilojen omistamiseen. Joihinkin holdingyhtiöiden verotuksen tulkintatilanteisiin on selvästi vaikuttanut se, miten keinotekoisena tai veroetuja havittelevana omistusrakennejärjestelyä on pidetty.⁵⁶ Kokonaisarvostelussa olennaisena voidaan pitää holdingyhtiön toiminnan luonnetta konsernissa. Emoyhtiötä on vaikea pitää elinkeinoharjoittajana tytäryhtiön aktiivisesta liiketoiminnasta huolimatta, mikäli sillä ei ole mitään aktiivisia toimintoja ja velvoituksia tytäryhtiöltä. Lisäksi riski muodostuu

⁵⁰ Ibid. 82-83.

⁵¹ Rissanen 2004, 22.

⁵² Wikström 2006, 83-84.

⁵³ Knuutinen 2014, 238-239.

⁵⁴ Knuutinen 2012, 204.

⁵⁵ Kukkonen & Walden 2010, 15.

⁵⁶ Ibid. 23-24.

tilanteissa, joissa toiminnallisen yhtiön osakkeet tai niistä osa siirretään myyntiä ennakoiden uudelle tai vanhalle holdingyhtiölle. Tämän kaltaisessa tilanteessa ollaan lähellä VML 28 §:n soveltamista sarjatoimiin. Kuitenkin muutaman vuoden väli siirron ja myynnin välillä, lieventää verotusriskiä. Välittömästi yhden vuoden määräajan jälkeen tehtyä realisointia voidaan pitää helposti veron kiertämisenä.⁵⁷

Eri valtioiden verotus eroaa perusteiltaan ja tasoltaan toisistaan. Veropohjassa ja -prosentteissa on huomattavia eroja. Lisäksi eri valtioiden verosopimukset saattavat poiketa merkittävästi toisistaan. Kansainvälisen moninkertaisen verotuksen välttäminen on oleellinen asia kansainvälisen verosuunnittelun osalta. Kansainvälisyyden myötä syntyy myös järjestelyjä, joilla voidaan välttyä verotukselta kokonaan. Verotukseen vaikuttaa merkittävästi muun muassa se, missä muodossa harjoitetaan tulonhankkimistoimintaa, missä valtiossa toimitaan, miten toimintaa rahoitetaan sekä miten voitot kotiutetaan. Kansainvälisen verosuunnittelun edellytyksenä on Suomen sekä muiden mahdollisten valtioiden sisäisen lainsäädännön sekä verosopimusmääräysten samanaikainen huomioiminen.⁵⁸

Eri valtioiden sisäisen verolainsäädännön eroavaisuuksia voidaan näin ollen käyttää hyväksi verosuunnittelussa. Kansainvälisessä verosuunnittelussa ei kuitenkaan välttämättä ole edellytyksenä eri valtioiden sisäisen lainsäädännön erojen ja matalan verorasituksen omaavien valtioiden hyödyntäminen, vaan myös valtio, jolla on edullinen verosopimusverkosto, voi olla veroparatiisi johtuen verosopimusverkostostaan.⁵⁹

Verosopimusten tarkoituksena on poistaa tulon ja varallisuuden kansainvälistä monenkertaista verotusta jakamalla verottamisoikeus sopimuksen tehneiden valtioiden kesken. Tulon paikantaminen johonkin tiettyyn valtioon voi kuitenkin olla vaikeaa. Verosopimuksia yritetäänkin monesti käyttää hyväksi tavoilla, joita voidaan pitää epäasianmukaisina. Veroja yritetään usein välttää kansainvälisiä järjestelyjä hyödyntämällä. Kansainvälisissä järjestelmissä on eroja, jolloin voi olla vaikea vetää rajaa sille, mikä on asianmukaisena pidettävää kansainvälistä verosuunnittelua ja mikä epäasianmukaisena sopimusverkostoa hyödyntävänä pidettävää keinottelua. Toimien kansainvälisyys, eri valtioiden verojärjestelmien eroavaisuudet sekä verosopimusverkoston epätäydellisyys luovat uusia veron kiertämisen mahdollisuuksia niitä etsiville. Nämä keinottelutilanteet eroavat kuitenkin tavallisesti kansallisen veron kiertämisen ilmiöstä. Verosopimusten epäasianmukaisia hyödyntämiskeinoja voidaan kuvata erityisillä käsitteillä, kuten verosopimuskeinottelu, artiklakeinottelu tai veroarbitraasi.⁶⁰

⁵⁷ Ibid. 26.

⁵⁸ Ossa 2002, 105-106.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Knuutinen 2012, 71-77.

Verosopimusosoikeudessa käytetään monesti myös käsitettä treaty shopping, joka tarkoittaa verosopimuskeinottelua. Treaty shopping liittyy tilanteisiin, joissa verovelvollinen ei asu missään verosopimuksen osapuolena olevaista valtioista. Tällöin verosopimuksen toisena osapuolena olevaan valtioon on saatettu perustaa ns. läpikulkuyhtiö (conduit company) ainoastaan sopimuseduista hyötymisen tarkoituksessa. Läpikulkuyhtiöiden avulla hyödynnetään verosopimusverkostoa ja yritetään välttää muun muassa korkojen, osinkojen ja rojaltien lähdeverotusta. Toiminnan päämääränä on saada läpikulkuyhtiön avulla tulot siirretyksi takaisin asuinvaltioon edullista verosopimusreittiä hyödyntäen tai joissakin tapauksissa veroparatiisissa sijaitsevaan väliyhtiöön.⁶¹

Olenainen merkitys yhtiön verotuksen kannalta on sillä, mihin valtioon yhtiö perustetaan sekä mihin sen johtopaikka asetetaan. Suomen verotukselta on mahdollista välttyä perustamalla yhtiö Suomen sijaan ulkomaille, sillä tällöin tuloja verottaa vain yhtiön sijaintivaltio. Perustamalla yhtiön matalan verorasituksen valtioon, saadaan paras verohyöty.⁶² Myös kotimaisilla yhtiöillä on isojen verotuksellisten erojen vuoksi kiinnostusta tutkia, voisiko sopivilla järjestelyillä välttää verotusta tai vähintään lieventää sitä merkittävästi. Yhtiön liikevaihdon sekä varallisuuden kasvaessa, sen intressinä voi olla kansainvälistyminen sekä liiketoiminnallisten että verotuksellisten perusteiden takia. Apuyhtiötä hyödyntämällä pyritään verorastiuksen alentamiseen tytäryhtiön kohdemaassa. Väliyhteisölainsäädännön avulla yritetään kuitenkin rajoittaa ulkomaille perutettujen yhtiöiden hyödyntämiä veroetuja.⁶³

Kansainvälisessä verosuunnittelussa hyödynnetään yhä enemmän erilaisia verokeitaita. Niiden avulla yritetään esimerkiksi välttää taloudellista kaksinkertaista verotusta tai vähintään lieventämään sitä olennaisilta osin. Tavallisesti yhtiöitä käytetään vakuutustoimintaan sekä varallisuuden hallinnointiin. Mikäli yhtiöllä katsotaan olevan kiinteä toimipaikka Suomessa, saatetaan ulkomaille perustetun yhtiön tuoma veroetu menetettyä.⁶⁴ Kansainvälisen verosuunnittelun osalta merkittävässä osassa on parhaiten sopivan valtion valinta kuhunkin tarkoitukseen.⁶⁵

3.1 Verosuunnittelun tasot

Yrityksen johtamisjärjestelmä jaetaan normaalisti strategisen, taktisen sekä operatiivisen suunnittelun tasoihin. Suunnitelmien tehtävänä on esittää tapa, jolla yrityksen on mahdollista

⁶¹ Ibid.

⁶² Ossa 2002, 106-107.

⁶³ Ibid. 107-108.

⁶⁴ Ibid. 108-109.

⁶⁵ Knuutinen 2014, 238-239.

saavuttaa niin pitkän kuin lyhyen aikavälin tavoitteet. Verosuunnittelussa on myös nähtävissä strateginen, taktinen sekä operatiivinen taso. Eri tasoja tai tasojen välisiä rajoja ei voida verosuunnittelussa tarkasti erottaa toisistaan, sillä eri tasot ja veroihin liittyvät toimenpiteet lomittuvat eri tavoin toisiinsa. Tehokas katuminen tai uudelleen suuntautuminen on sitä haastavampaa mitä strategisempi suunnitelma on. Yrityksen strategialla kuvataan sitä, millä keinoin päämäärään yritetään päästä. Yritysjärjestelyjä pidetään tavallisesti strategisina valintoina. Tällaisia ovat muun muassa jakautuminen, sulautuminen, osakevaihto, liiketoimintasiirto, yrityskauppa, yrityksen lopettaminen sekä saneeraaminen. Taktiset tai operatiiviset valinnat, kuten tilikausivalinnat, useat yrityksen ja ulkopuolisten talousyksiköiden väliset suhteet ovat vaivattomammin ja nopeammin muutettavissa kuin strategiset valinnat.⁶⁶

Strategisella verosuunnittelulla tarkoitetaan pitkän aikavälin suunnitelmia ja valintoja. Strategisen verosuunnittelun valintoja ovat esimerkiksi yritysmuodon valinta ja muutos, toiminta yhtenä yksikkönä, yritysryhmänä tai konsernina sekä päätös fuusiosta tai yrityksen omistuskenteen suunnittelu.⁶⁷ Tavallisesti näitä koskevia valintoja ei ole helppo muuttaa⁶⁸. Eriytetyn tuloverojärjestelmän käyttöönoton myötä osakeyhtiömuotoa on tavallisesti pidetty verotuksellisesti muita yritysmuotoja edullisempana, ainakin yritystoiminnan ollessa menestyksellä. Koko tulo verotetaan muissa yritysmuodoissa yrityksen omistajien tulona ja suuri osa verotetaan tavallisesti ansiotulona. Tästä johtuen osakeyhtiöllä on paremmat edellytykset käyttää pidettyjä voittovaroja rahoituksensa muotona kuin muilla yritysmuodoilla.⁶⁹

Taktisella verosuunnittelulla tarkoitetaan keinoja, joiden avulla suunnittelukauden tavoitteisiin voidaan päästä⁷⁰. Tällaisina toimina voidaan pitää esimerkiksi tilikauden päättymisajan kohdan muuttamista tai kiinteistön yksityiskäyttöönottoa elinkeinoyhtymästä ja sen takaisinvuokarusta yhtymälle⁷¹. Taktisessa verosuunnittelussa on tavallisesti kysymys useamman tilikauden suunnittelusta. Tavoitteena on esimerkiksi mahdollistaa operatiivisen tason ratkaisuja. Monesti tavoitteet koskevat sellaisia toimenpiteitä, joiden edellytyksenä on tietty kirjanpidon ja verotuksen tavoitetulos.⁷² Tällaisina toimenpiteinä pidetään muun muassa tietyn suuruista osingonjakoa tai omistajan talouteen liittyvää muuta toimenpidettä, kuten omien

⁶⁶ Leppiniemi & Walden 2014, 147-148.

⁶⁷ Penttilä 2003, 339-340; Leppiniemi & Walden 2014, 148; Myrsky & Rabinä 2015, 340 ja Ossa 2002, 83.

⁶⁸ Ossa 2002, 83.

⁶⁹ Penttilä 2003, 345.

⁷⁰ Leppiniemi & Walden 2014, 148; Ossa 2002, 83 ja Penttilä 2003, 340.

⁷¹ Penttilä 2003, 340.

⁷² Leppiniemi & Walden 2014, 148 ja Ossa 2002, 83.

osakkeiden hankkimista, osakslainaa ja osakkaan puolesta annettavaa takausta. Lisäksi pääomallainan koron tai lyhennyksen maksamisen edellytyksenä on tietty oman pääoman rakenne. Rakenteen saavuttamiseen taas edellytetään tavallisesti tiettyä tavoitetulosta.⁷³

Lisäksi taktisena verosuunnitteluna pidetään esimerkiksi tilinpäätösajankohdan valintaa ja tilikauden pituuden muuttamista. Tilikauden muutoksella on mahdollista vaikuttaa joissakin tapauksissa esimerkiksi verokantaan, veron määrään sekä tulon ja osingon pääomatulo-osuuteen. Taktista verosuunnittelua ovat myös investointikohteet ja niiden ajankohdan valinta sekä rahoitusmuodon valinta ja yrityksen kompensatiopolitiikka. Yrityksen kompensatiopolitiikka tarkoittaa työntekijöiden osalta valintaa rahapalkan ja luontoisetujen välillä sekä yrityksen omistajan suhteen palkanmaksun ja voitonjaon välistä valintaa.⁷⁴

Yksityiskohtaisia ohjeita sekä menettelykeinoja erilaisten käytännötilanteiden hallitsemiseksi yritetään puolestaan luoda operatiivisen verosuunnittelun avulla. Tilinpäätösratkaisuista monet, kuten poistojen määrään liittyvät ratkaisut kuuluvat operatiiviselle tasolle.⁷⁵ Operatiivisesta verosuunnittelusta vastaa yrityksen johto. Operatiivisessa verosuunnittelussa järjestetään lainsäädännön sekä oikeuskäytännön seuranta niin, että yritys toimii juoksevassa toiminnassaan ja tilinpäätöstä laatiessaan oikein, huomioiden uusin lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö. Operatiivisessa suunnittelussa huolehditaan siitä, että yksittäisissä toimenpiteissä toimitaan oikein sekä tarkoituksenmukaisesti huomioiden tilinpäätös- ja veronäkökulman tavoitteet.⁷⁶ Näin ollen operatiivinen suunnittelu liittyy koko organisaatioon⁷⁷.

Suunnitteluajavälin lisäksi verosuunnittelun tasoja erottaa toisistaan se, kuinka peruttamattomana tiettyä toimenpidettä pidetään. Tasot eivät kuitenkaan erotu selkeästi toisistaan tämän kaltaisista ominaispiirteistä huolimatta. Verosuunnittelun tasoja yhdistää toisiinsa se, että verosuunnittelun ylemmän tason valintojen voidaan nähdä vaikuttavan alemman tason keinovalikoimaan. Mikäli strategisella tasolla on päätetty esimerkiksi toimia osakeyhtiömuodossa, on sillä vaikutusta siihen, millaisia keinoja nettovarallisuuden kasvattamiseksi taktisella ja operatiivisella tasolla on käytettävissä.⁷⁸

⁷³ Leppiniemi & Walden 2014, 148.

⁷⁴ Ossa 2002, 83-84.

⁷⁵ Penttilä 2003, 340.

⁷⁶ Leppiniemi & Walden 2014, 149.

⁷⁷ Ibid. ja Ossa 2002, 84.

⁷⁸ Penttilä 2003, 340.

3.2 Veron minimointi ja veron torjunta

Veron minimointi sekä verosuunnittelu menevät jonkin verran päällekkäin. Tarkkaa rajaa ei pystytä vetämään. Käsitteiden perusideat eroavat kuitenkin toisistaan. Veron minimointia pidetään verosuunnittelun lähikäsitteenä. Käsitteet voidaan erottaa toisistaan vertaamalla, mikä rooli verotuksella suunnittelussa ja minimoinnissa on.⁷⁹ Verosuunnittelussa verokustannusta pidetään yhtenä tekijänä muiden joukossa, kun taas veron minimoinnissa verokustannukset ovat selvästi keskeisessä tai hallitsevassa osassa⁸⁰. Veron minimointijärjestelyissä voidaan erottaa kaksi osaa: hyväksyttävä tai onnistunut minimointi eli veron säästäminen tai ei-hyväksyttävä minimointi eli veron kiertäminen. Veron minimointitapoja on paljon ja veroja yritetäänkin minimoida mitä erilaisimmin keinoin. Yhdestä erityistilanteesta käytetään nimitystä veropako. Perinteinen tilanne on sellainen, jossa siirretään tulot korkean tuloveron valtiosta kuten Suomesta matalan verotuksen valtioon verotettavaksi. Yksi esimerkki yritystoiminna on verokeitaitten käyttö.⁸¹

Veron minimoinnissa ainoana tai hallitsevana motiivina pidetään veroedun saavuttamista. Veron minimoiminen asettuu legaalisen sekä illegaalisen veron torjunnan alueelle. Legaalisen veron torjunnan alueeseen kuuluu onnistunut veron minimointi eli hyväksyttävä veroetu. Epäonnistunut minimointiyritys kuuluu puolestaan illegaalisen veron torjunnan piiriin. Veron kiertäminen sekä verovilppi lasketaan kuuluviksi illegaaliseen veron torjuntaan. Verovilppinä pidetään verovelvollisen toimenpiteitä, joiden avulla hän yrittää vapautua veronmaksuvelvollisuudesta, joka verolain nojalla on riidattomasti olemassa. Verovilpistä voi aiheutua vero-oikeudellisia tai rikosoikeudellisia seuraamuksia. Verovilpin vero-oikeudellisina seuraamuksina voivat olla ankarat verotusmuodot, kuten arvioverotus, veronkorotus, jälkiverotus ja selvittämättömyyden omaisuuden lisäys.⁸²

Vaikka selvää rajaa ei ole määritettävissä, eroavat hyväksyttävä ja ei-hyväksyttävä veron minimointi toisistaan. Verokustannukset ovat hyväksyttävässä veron minimoinnissa keskeinen, mutta ei ainoa peruste toimenpiteeseen ryhtymiselle. Mikäli toimenpiteille ei voida osoittaa muita kuin verotuksellisia syitä, liikutaan veron kiertämisen puolelle. Veron kiertämisen puolella ollaan, mikäli toimilla tavoitellaan verojärjestelmän näkökulmasta vieraita veroetuja. Vieraan veroedun tavoitteluna voidaan pitää esimerkiksi luovutusvoittoverotuksen välttämistä, edestakaisia osakekauppoja, väliluovutuksia ja lahjoituksia perhepiirille, arvonsa menettäneen omaisuuden myymistä lähipiirille, omaisuuden alihintaista myymistä lapsille,

⁷⁹ Wikström 2006, 81-82.

⁸⁰ Myrsky & Rabinä 2015, 341.

⁸¹ Wikström 2006, 84.

⁸² Ossa 2002, 86.

vaihto-omaisuuden siirtämistä perheen jäsenille ennen luovutusta tai alihintaisia luovutuksia omalle yhtiölle.⁸³ Veron säästämässä verokustannukset ovat keskeisessä osassa ja veron kiertämisessä verokustannukset ovat ainut peruste verotuksessa arvioitavaksi tulevan toimenpiteen aloittamiseen. Onnistunut veron minimointi sekä verosuunnittelutoimet muodostavat veronsaajan sidonnaisuuden, kun taas veron kiertäminen ei.⁸⁴

Verovelvollisen toimia, joilla yritetään vapautua verosta taloudellisena rasituksena, kutsutaan veron torjunnaksi. Veron torjunta voidaan jakaa toimenpiteen hyväksyttävyyden osalta kahteen pääryhmään, jotka ovat legaalinen eli laillinen veron torjunta sekä illegaalinen eli laiton veron torjunta.⁸⁵ Laillisen veron torjunnan tapaukset voidaan jakaa kolmeen ryhmään: verotuksen hyväksikäyttöön, aineelliseen veron välttämiseen sekä muodolliseen veron välttämiseen. Aineellisenä veron välttämisenä pidetään toimintaa, jossa verovelvollinen jättää toteuttamatta jonkun toimen johon verovelvollisuus liittyy. Esimerkki tällaisesta voisi olla jonkin omaisuuserän myynnistä pidättäytyminen, verovelvollisen tarkoituksena välttyä luovutusvoitosta menevästä verosta.⁸⁶

Yleensä muodollinen veron välttäminen jaetaan kahteen osaan. Ensimmäisen ryhmän muodostaa verolainsäädännön aitojen aukkojen hyväksikäyttö. Tällä tarkoitetaan tilanteita, joissa verovelvollinen järjestää itselleen veroedun, jota lainsäätäjä ei ole tarkoittanut, mutta jota voimassa olevan lain nojalla ei voida evätä. Toisen ryhmän muodostaa veronalaisuuden ja vähennyskelpoisuuden välinen epäsymmetria. Tällöin yritetään hyödyntää verolainsäädännön epäsymmetriaa eri talousyksiköiden välillä tai saman verovelvollisen puitteissa. Esimerkkinä edellisestä voi olla tilanne, jossa rahapalkka korvataan osittain lievemmin verotetuilla luontoiseduilla, joista seuraavat menot työnantaja saa vähentää täysimääräisesti.⁸⁷

3.3 Verosuunnittelun riskit

Verosuunnitteluun voi liittyä erilaisia riskejä ja soveltamisriskit ovat näistä huomattavimpia. Verovelvollinen joutuu liikkumaan verolain soveltamisen äärirajoilla yrittäessään löytää verotuksellisesti optimaalisia ratkaisuja. Tavoitellut veroedut voivat jäädä saavuttamatta, sillä soveltamiskäytäntöä ei voida ennustaa. Riskinoton valmius lisää toimintavaihtoehtoja sekä antaa mahdollisuuden monipuolisempaan vaihtoehtovalikoimaan. Verovelvollinen voi pyytää Verohallinnosta ennakkopäätöstä ja yrittää näin pienentää soveltamisriskiä. Soveltamisriskin lisäksi verosuunnitteluun saattaa liittyä lainsäädäntöriski. Verotusta ei tavallisesti tiukenneta

⁸³ Verohallinto 2014.

⁸⁴ Wikström 2006, 85.

⁸⁵ Ossa 2002, 85 ja Myrsky & Rabinä 2015, 347.

⁸⁶ Ossa 2002, 85.

⁸⁷ Ibid. 85-86.

takautuvasti, mutta lainsäädännön muutokset saattavat todellisuudessa aiheuttaa sen, että tehdyt ratkaisut näyttäytyvät pitkällä aikavälillä epäedullisiksi.⁸⁸

Yritysten asenteissa riskinottoon on eroavaisuuksia. Verosuunnittelun soveltamisriskit saattavat olla seurausta siitä, että koetellaan jonkin normin soveltamisalan äärirajoja tai oikeustilan yleisestä epäselvyydestä. Yritys voi veroetuja tavoitellessaan pysytellä niissä vaihtoehdoissa, joiden veroseuraamukset ovat ennakoitavissa varmasti sekä joiden tuomat veroedut ovat lainsäätäjän hyväksymiä. Verosuunnittelussa tulee kuitenkin käytännössä monesti veronkiertämistä koskevan yleislausekkeen eli VML 28 §:n asettamat rajat vastaan. Verosuunnittelussa on tärkeää pitää huoli siitä, että kerätään ajoissa verotuksen kannalta olennaiset selvitykset sekä muu todistusmateriaali. Veroseuraamuksissa voi tulla yllätyksiä, mikäli aikanaan ei ole pidetty huolta toimien yksityisoikeudellisesta moitteettomuudesta. Vaikeuksia verotuksessa aiheuttavat myös yhtiöoikeudelliset, sopimusoikeudelliset sekä kirjanpidolliset epäselvyydet.⁸⁹

Verotus liittyy taloudelliseen toimintaan, jossa on tärkeää, että verovelvollisella on mahdollisuus ennen suunnitelmansa toimeenpanemista saada varmuus sen verokohtelusta. Tarkoituksena on löytää veroriskit ja poistaa ne. Tulevaisuuden arvioinnin tapaan myös verosuunnitteluun liittyy monesti tulkintaepävarmuutta sekä siihen liittyviä veroriskejä. Lainsäädännössä tapahtuu monesti muutoksia, mikä on ennustettavuuden kannalta ongelmallista. Oikeuskäytännöllä on suuri merkitys säännösten soveltamisalojen määrittelyssä, sillä verolainsäädäntö nojautuu monesti yleissäännöksiin. Lainsäädännön muuttuessa, tulkintojen vakiintumiseen saattaa kulua paljon aikaa.⁹⁰

Verovelvollisella on mahdollisuus saada toimen, kuten yritysjärjestelyn veroseuraamuksista sitova etukäteinen (ex ante) kanta. Realisoitunut veroriski voi saada aikaan huomattavia, odottamattomia ja haitallisia vero- sekä muita seuraamuksia. Ennakkoratkaisumenettelyn myötä verovelvollisella on mahdollisuus saada tieto oikeustoimen verokohtelusta tavallisesti jo ennen oikeustoimen toteuttamista.⁹¹ Verovelvollinen tai yhtymä voi hakea tuloverotuksen ennakkoratkaisua (VML 85 §). Ennakkoratkaisua haetaan tavallisesti veron kiertämistä, yrityskauppoja, yritysjärjestelyitä, luovutusvoittoja, siirtohinnoittelua, omaisuuden arvostamista tai peiteltyä osinkoa koskeviin kysymyksiin.⁹² Hyvänä verosuunnitteluna voidaan pitää varmuutta suunnittelun ja toteutetun menettelyn veroseuraamuksista⁹³.

⁸⁸ Ossa 2002, 82 ja Tikka & Nykänen 2014, kpl 34.

⁸⁹ Tikka & Nykänen 2014, kpl 34.

⁹⁰ Myrsky & Rabinä 2015, 59.

⁹¹ Ibid. 60.

⁹² Ibid. 64.

⁹³ Penttilä 2003, 343.

4 Veron kiertäminen

Veron kiertämistä on haastava täsmällisesti määritellä tai rajata. OECD:n määritelmä veron kiertämisestä (tax avoidance) on seuraava: ”*Käsitettä on vaikea määritellä, mutta yleensä sillä viitataan verovelvollisen toimiin tai järjestelyihin, joilla pyritään vähentämään verojen määrää, ja vaikka toimenpiteet olisivatkin muodollisesti lainmukaisia, niiden voidaan katsoa olevan lain tarkoituksen vastaisia.*”⁹⁴ Määritelmä ei ole tarkka ja voidaan todeta, että koko veron kiertämisen ongelma liittyy veron kiertämisen määrittelyn ja rajaamisen vaikeuteen. Ongelma, joka olisi rajattavissa yksinkertaisesti, olisi paljon vaivattomampi hoitaa lainsäädännön avulla pois.⁹⁵

Veron kiertäminen määritellään verotusmenettelystä annetun lain (VML 1558/1995) 28 §:ssä. Termiä veron kiertäminen ja etenkin termiä veronkierto saatetaan käyttää epämääräisesti. Esimerkiksi tiedotusvälineet käyttävät monesti termiä veronkierto myös kriminalisoituihin toimiin, kuten veropetoksiin. Veron kiertämisen piiriin eivät kuulu käsitteellisesti esimerkiksi väärin tietojen antaminen veroilmoituksessa tai tulojen salaaminen. Voidaan todeta, että veron kiertäminen ei liity veroilmoitusmenettelyyn eikä toimintaan, jolla verovelvollinen tiedottaa viranomaisista tai antaa vääränlaisen kuvan verotukseensa vaikuttavista asioista.⁹⁶ Sen sijaan veron kiertämisellä tarkoitetaan ei-hyväksyttävänä pidettävää toimintaa, jossa on tavallisesti kyse keinotekoisesta ja verolain tarkoituksen vastaisesta verojen välttelystä⁹⁷.

Hallituksen esityksen 59/2015 vp mukaan:

”Veron kiertämiseksi luokiteltavissa toimissa on kyse tilanteista, joissa toimenpiteillä tavoitellaan lain tarkoitukselle vieraita veroetuja. Tällaisia perusteettomia veroetuja pyritään ehkäisemään Suomen verolainsäädännössä muun muassa veron kiertämistä koskevalla verotusmenettelystä annetun lain (1558/1995, verotusmenettelylaki) 28 §:n säännöksellä. Säännöstä sovelletaan tapauskohtaisen tosiseikkojen ja olosuhteiden arvioinnin perusteella tilanteisiin, joissa olosuhteelle tai toimenpiteelle on annettu sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta ja toimenpiteeseen on ryhtytty ilmeisesti verosta vapautumisen tarkoituksessa. Perusteettoman veroedun saaminen estetään siten, että verotus toimitetaan ikään kuin asiassa

⁹⁴ Knuutinen 2014, 176 ja OECD 2016.

⁹⁵ Knuutinen 2012, 5 ja Knuutinen 2014, 176.

⁹⁶ Knuutinen 2012, 7.

⁹⁷ Telkki 2014, 10.

olisi käytetty oikeaa muotoa. Yleisen veronkiertosäännöksen lisäksi elinkeinoverolain 52 h §:ssä on erillinen säännös yritysjärjestelyissä sallittujen veroetujen väärinkäyttötilanteista.”⁹⁸

Veron kiertämisenä pidetään perinteisestä vaihdantakäyttäytymisestä eroavia toimia, joilla verovelvollinen yrittää saavuttaa verolain tarkoitukselle vieraita veroetuja ja joilla on tavallisesti jouduttu venyttämään lain sanamuodon mukaista tulkintaa. Pyrkimyksenä on, että säännöksen tunnusmerkistö, joka johtaa epäedulliseen verokohteluun ei täytyisi tai että sovellettaisiin veroedun tuottavaa säännöstä. Tunnusomaista on, että toimenpide on: epätavallinen, keinotekoinen tai selvästi tarpeeton ilman tavoitellun veroedun saavuttamista.⁹⁹

Veron kiertämistä koskevaa säännöstä ei voida soveltaa, mikäli veroetu on verojärjestelmän rakenteesta johtuvaa tai edun saamisen mahdollisuus on lainsäätäjän tarkoittama tai vähintään hiljaisesti hyväksymä. Myrsky ja Räbinä kirjoittavat: ”Verolain soveltaja tai tuomioistuin ei voi VML 28 §:n nojalla rakentaa parempaa ja aukottomampaa verojärjestelmää kuin, mihin lainsäätäjä on avoimesti tai vaieten tyytynyt.”¹⁰⁰ Toisen valtion veron kiertämiseen sääntelyä on mahdollista soveltaa ainoastaan, mikäli samalla kierretään myös Suomen veroa. Kansainvälisten tilanteiden osalta sääntelyn soveltamiseen on kuitenkin suhtauduttu pidättyvästi.¹⁰¹

Yleislausekkeessa on kuvattu veron kiertämisen ominaispiirteet väljin termein. Yhden pääryhmän yleislausekkeen soveltamisessa muodostavat ne tapaukset, joissa voidaan nähdä oikeudellisen muodon ja taloudellisen sisällön ristiriita. Kyseisiä tapauksia voidaan myös kuvata siten, että niissä on kyse yksityisoikeuden mahdollistamien muotojen väärinkäytöstä. Kolme käytännössä tyypillisesti esiintyvää tilannetta ovat miniosakeyhtiöt, hallintaoikeuden pidätys sekä vanhempien ja lasten välinen luottosuhde. Miniosakeyhtiöllä tarkoitetaan yhtiötä, johon verotussyistä siirretään pääosakkaan palkka tai muita henkilökohtaisia tuloja. Sivuttamistapauksessa voidaan pitää tavallisena pääomistajan henkilökohtaisten ansiotulojen ohjaamista osakeyhtiölle. Huomiota on kiinnitetty esimerkiksi tämän kaltaisiin seikkoihin: maksetaanko toimivalle osakkeenomistajalle palkkaa, ovatko yhtiön keskeiset osakkeenomistajat sivutoimia, liikevaihdon määrä, omistaako yhtiö omat toimitilat tai onko osakeyhtiömuodolle verotuksesta riippumatonta selvää syytä.¹⁰²

⁹⁸ HE 59/2015 vp.

⁹⁹ Myrsky & Räbinä 2015, 349.

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Ossa 2002, 115.

Veron kiertämisen säädöksellä on mahdollista puuttua yksityisoikeudellisesti sinänsä asianmu-
kaisina pidettäviin oikeustoimiin. VML 28 §:ää voidaan soveltaa, mikäli toimenpiteellä tavoit-
teltua veroetua pidetään lain tarkoitukselle vieraana, toimenpide on keinotekoinen, epätaval-
linen ja ilman tavoitellun veroedun saavuttamista ilmeisen epätarkoituksenmukainen.¹⁰³ Raja-
ton verovelvollisen valinnanvapaudensuoja ei siis ole, sillä veronsaajan sidonnaisuutta ei muo-
dostu veron kiertämistilanteessa. Esimerkiksi veron torjuntaa ja veron minimointia pidetään
yleisnimityksinä toimille, joiden tarkoituksena on vapautua verosta taloudellisena rasituk-
sena. Tähän saatetaan pyrkiä verosuunnittelun avulla. Verosuunnittelussa huomioidaan muita-
kin kuin veronäkökohtia. Suunnittelu ei siis välttämättä ole pelkästään veron minimointia. Ve-
ron kiertäminen lukeutuu veron torjunnan laittomiin muotoihin, koska kyseisiä toimia verolaki
ei hyväksy, vaikka yksityisoikeudellisesti ne saattavat olla päteviä. Veron kiertämisestä tulee
erottaa verovilppi, johon puolestaan liittyy rangaistusseuraamuksia.¹⁰⁴

Veron kiertämistä torjuvia sääntöjä on annettu perusteettomien veroetujen syntymisen estä-
miseksi. Ne oikeuttavat sivuuttamaan verovelvollisen siviilioikeudellisesti tekemät moitteetto-
mat järjestelyt. Veron kiertämisen estämiseen tähtäävä, tuloverotusta koskeva yleislauseke
sisältyy verotusmenettelylain (1995/1558) 28 §:ään. Yleislausekkeen ja sen perusidean ympä-
rille laadittujen säännösten lisäksi veron kiertämisen estämisessä käytetään rajattuja tilan-
teita koskevia säännöksiä, kuten elinkeinoverolain 52 h § (2005/1137).¹⁰⁵

Veron minimointitoimenpiteiden suunnittelussa saattaa tulla esille myös toimia, joilla tavoit-
teltu veroetu on varsin selvästi lain tarkoitukselle vieras. Tällöin verosuunnittelun piiristä siir-
rytään veron kiertämisen piiriin. Veron kiertämistä koskevaan ongelmaan voidaan suhtautua
verojärjestelmässä pääasiassa kahdella eri tavalla. Ensimmäisessä tavassa saatetaan tyytyä
normaalin tulkinnan mahdollisuuksiin, jolloin lain soveltajan liikkuma-ala on kapea eikä hän
monestikaan voi toimia kieltämällä edun. Tästä taas on tavallisesti seurauksena lainsäädännön
monimutkaistuminen, sillä joudutaan laatimaan tapauskohtaisia säännöksiä, joilla pyritään es-
tämään verolain säännösten kiertäminen. Toisessa tavassa, veroedun kieltämiseksi voidaan
lakia soveltaa sen tarkoituksen vastaisesti, normaalin tulkinnan mahdollisuudet ylittävällä ta-
valla. Suomessa on tämän suhtautumistavan perusteella säädetty melkein kaikkiin verolakei-
hin yleislauseke, joka antaa verotuksen toimittajalle normaaliin lain soveltamiseen verrattuna
pidemmälle menevät mahdollisuudet ehkäistä veron kiertämistä.¹⁰⁶ Näitä yleislausekkeita

¹⁰³ Myrsky & Rabinä 2015, 354.

¹⁰⁴ Ossa 2002, 112-113.

¹⁰⁵ Wikström 2006, 86.

¹⁰⁶ Myrsky & Rabinä 2015, 342 ja Tikka & Nykänen 2014, kpl 25.

ovat esimerkiksi VML 28 §, VSVL 37 §, PerVL 33 a §, TulliL 52 §, sekä ValmVL 42 §. Verolainsäädäntöön voi yleislausekkeen lisäksi kuulua myös veron kiertämiseen liittyviä erityissäännöksiä. Veron kiertämistä koskevan erityislain soveltamisen kynnys on tavallisesti korkeampi.¹⁰⁷

Veron kiertämistä koskevaa säännöstä voidaan soveltaa, mikäli toimenpiteen taustalla ei ole riittäviä verotuksesta riippumattomia syitä¹⁰⁸. Tällaisena voidaan pitää toimia, joissa verovelvollisen yksinomaisena tai yhtenä pääasiallisista tavoitteista on ollut veron kiertäminen tai veron välttäminen¹⁰⁹. Toimille ei esimerkiksi löydetä liiketaloudellisia perusteltuja syitä. Tarkastelussa pohditaan myös sitä, oliko toimi tarpeellinen ja mihin oikeustoimi johti vai johtiko mihinkään. Näennäisyys sekä toimen tarpeettomuus ovat merkkejä veron kiertämisestä.¹¹⁰ Verovelvolliselle on toimien seurauksena tullut syntyä selvä veroetu. Veron kiertämistä koskevaa säännöstä voidaan soveltaa, vaikka verolta ei olisi välttytty kokonaan. Näin ollen säännöstä on ollut mahdollista soveltaa muun muassa silloin kuin, ansiotulona verotettavaa tuloa on yritetty saada lievemmin verotetuksi pääomatuloksi tai yritystulona on yritetty saada verotetuksi tuloverolain mukaisena luovutusvoittona. Lisäksi silloin, kun on yritetty käyttää hyväksi tuloverotuksen ja yritysverotuksen välisiä verokantaeroja yrityksen ja sen osakkaan välisissä oikeustoimissa tai yrityksen tulona on ilmoitettu henkilökohtaista ansiotuloa.¹¹¹

VML 28 § on melko yleisesti muotoiltu ja siten käyttäjälleen tehokas väline. Avoimesta muotoilusta johtuen yleislauseketta voidaan nimittäin soveltaa lainsäädännön puutteiden korjausvälineenä. Veron kiertämiseen liittyvät yksityiskohtaisemmat normit nojautuvat käytännössä lähestulkoon ainoastaan oikeuskäytäntöön. Useissa tapauksissa olisi ollut yleislausekkeen sanamuodon perusteella haastava pohtia sitä, voiko yleissäännöstä käyttää tapauksessa vai ei.¹¹² Talouselämän kansainvälistymisen seurauksena veron kiertäminen, verosuunnittelu sekä verovilppi liittyvät yhä enemmän kansainvälisiin tilanteisiin. Veron kiertämisen ongelmat sekä veron kiertämisen torjunta ovat rajat ylittävissä tilanteissa yhä monimutkaisempia. VML 28 §:ää on mahdollista soveltaa myös kansainvälisiin tapauksiin, mutta verosopimukset ja EU-oikeus asettavat kuitenkin omat rajoitteensa.¹¹³

Veron kiertämisen käsitettä tutkittaessa joudutaan vetämään rajaa verosuunnittelun ja verovilpin käsitteiden välillä. Näitä käsitteitä voidaan pitää oikeudellisesti merkittävänä, sillä nii-

¹⁰⁷ Myrsky & Rabinä 2015, 342-343.

¹⁰⁸ Ibid.

¹⁰⁹ Määttä 2014, 83.

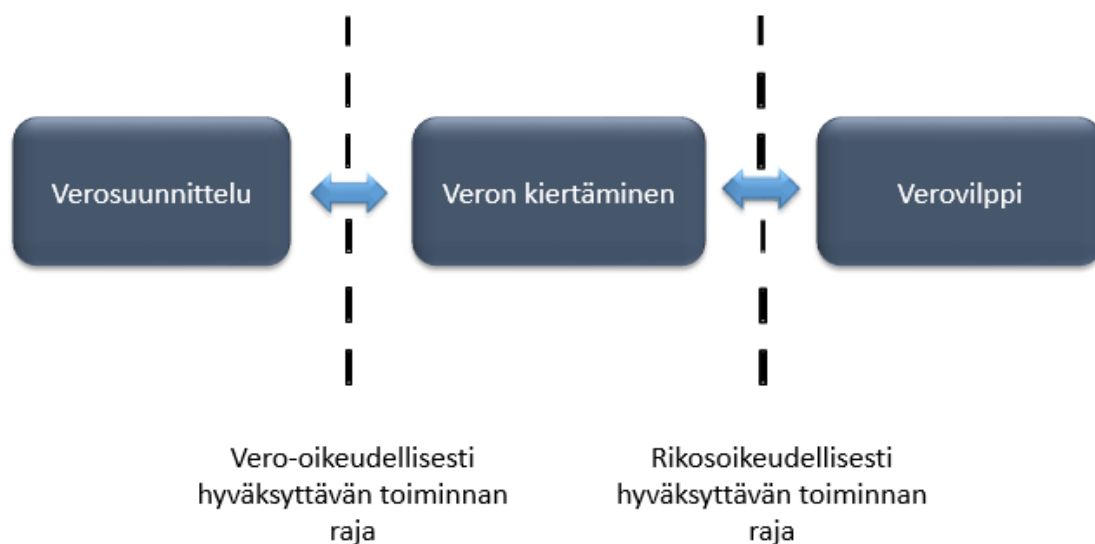
¹¹⁰ Rabinä 2016.

¹¹¹ Myrsky & Rabinä 2015, 342-343.

¹¹² Knuutinen 2012, 295.

¹¹³ Ibid. 297.

hin sisältyy rajanveto sekä vero-oikeudellisesti hyväksyttävän verosuunnittelun että ei-hyväksyttävän veron kiertämisen välillä. Nämä käsitteet sisältävät myös rajanvedon rikosoikeudellisesti ei-lainvasteisen veron kiertämisen ja lainvastaisen verovilpin välillä. Kuviossa 1 havainnollistetaan näiden kolmen käsitteen eroavaisuuksia.¹¹⁴



Kuvio 1: Verosuunnittelun, veron kiertämisen ja verovilpin käsitteiden eroavaisuuksia (Myrsky & Räbinä 2015, 339.)

Verovelvollinen kartoittaa verosuunnittelussa eri toimintavaihtoehtojen veroseuraamukset ja huomioi ne ennen suunnittelemansa toimen aloittamista. Arvioinnin kohteeksi otetaan kaikki verolajit sekä verovelvollisen tavoitteet. Päätöksenteossa huomioidaan muitakin kuin veronäkökohtia, verovelvollinen ei siis välttämättä valitse vaihtoehtoa, jonka veroseuraamukset ovat alhaisimmat. Verovelvollisella on tavallisesti valittavanaan lain hyväksymistä vaihtoehdoista verotuksellisesti edullisin, mikäli verovelvollisen tekemiin oikeustoimiin on olemassa aidot liiketaloudelliset syyt. Verosuunnittelua pidetään lain mukaisena sekä lain mahdollistamana toimintana eli siinä toimitaan vero-oikeudellisten normien rajojen sisällä. Verosuunnittelu on merkittävässä osassa suuryritysten toiminnassa. Verosuunnittelu on etenkin tulevaisuuteen suuntautuvaa, se ei ole vain hetkellinen toimi.¹¹⁵ Veron minimoinnilla puolestaan tarkoitettiin verovelvollisen toimia, joiden ainoana tai hallitsevana motiivina on veroedun saavuttaminen¹¹⁶.

Veron kiertämistä pidetään veron minimoinnin laittomiin muotoihin kuuluvana ja sille on tunnusomaista verolain säännöksen sanamuodon normaalin tulkinnan ja sen tarkoituksen välinen

¹¹⁴ Myrsky & Räbinä 2015, 339.

¹¹⁵ Ibid. 340.

¹¹⁶ Myrsky & Räbinä 2015, 341 ja Ossa 2002, 86.

jännite. Tällä ei tarkoiteta verovilppiä. Yksityisoikeudellisesti toimenpiteet saattavat olla asianmukaisia, vaikka verotuksessa ne sivuutetaan perustuen veron kiertämistä koskevaan säännökseen. Esimerkiksi oikeusvarmuus sekä verotuksen ennakoitavuus kuuluvat hyvään verojärjestelmään. Toisinaan veron kiertämistä koskevaa säännöstä on myös sovellettu tilanteisiin, joista oikeuskäytäntöä ei ole vielä syntynyt. Verosuunnittelun kannalta tätä pidetään ongelmallisena. Veron kiertämiseen liittyvät kysymykset koskevat usein eri verolakien aineellisia säännöksiä.¹¹⁷

Verovelvollisen valinnanvapauden edellytyksenä on, että hänen tekemät oikeustoimet ovat todellisia ja aitoja sekä yksityisoikeudellisesti moitteettomia. Tilanne on toinen, mikäli kysymykseen tulevat näennäisoikeustoimet, jolloin oikeustoimien ulkoinen muoto ei vastaa osapuolen todellisia tarkoituksia. Tätä voidaan kuvata valinnanvapauden väärinkäytöksi. Valinnanvapautta ei suojata verovelvollisen tehdessä näennäisoikeustoimia. Osapuolet ovat valeoikeustoimissa saman mielisiä siitä, ettei oikeustoimen ulkoinen muoto vastaa heidän tosiasiallista tahtoaan. Näennäisoikeustoimia kohdellaan verotuksen osalta varsinaisen oikeustoimitahdon mukaisesti eikä peitellyn oikeustoimen mukaisesti. Esimerkiksi jos tehdään näennäinen kauppa, ei ole oikeutettua vaatia, että kauppa käsitellään verotuksessa todellisena kauppana.¹¹⁸

Peitellyiksi oikeustoimiksi eli näennäisoikeustoimiksi voidaan siis kutsua järjestelyjä, joissa osapuolet kätkevät todellisen oikeustoimen toisen oikeustoimen avulla. Vero-oikeudellisesti tarkasteltuna tilanne on lähtökohtaisesti selkeä. Ongelmat koskevat tavallisesti yksityisoikeudellisia, haastavia näyttökysymyksiä, sillä oikeustoimen ulkoisen muodon ja oikeustoimitahdon välisestä ristiriidasta voi olla vaikea saada riittävää selvitystä.¹¹⁹

4.1 Veron kiertämisen tilanteita

Tyypilliset veron kiertämisen tilanteet, joissa voidaan soveltaa VML 28 §:n säännöstä, ovat seuraavat:

- 1) Oikeudellisen muodon ja taloudellisen sisällön ristiriitatilanteet. Tällä tarkoitetaan yksityisoikeudellisen muodon väärinkäyttöä veroedun saavuttamiseksi. Käytetty oikeudellinen muoto ei ole taloudellisen sisällön mukainen, tai käytetään tietynlaista oikeudellista muotoa ainoastaan veroedun saavuttamisen vuoksi. Tästä on esimerkkinä

¹¹⁷ Knuutinen 2012, 206-207.

¹¹⁸ Wikström 2006, 109.

¹¹⁹ Ibid.

yhtiömuodon, kuten osakeyhtiön sivuuttamistilanteet, joissa osakeyhtiön tulo kohdistetaan sen omistajan tuloksi.¹²⁰ Ratkaisussa KHO 2004:8 käsitellään tilannetta, jossa luovutustappio realisoitiin myymällä osakkeet ja ostamalla pian samanlaiset osakkeet takaisin. Osakkeiden myyntiä ja ostoa voitiin sinänsä siviilioikeudellisesti pitää hyväksyttävänä. Näin syntynyttä luovutustappiota ei pidetty vähennyskelpoisena luovutusvoitosta.¹²¹

- 2) Peräkkäiset tai edestakaiset oikeustoimet (sarjatoimet). Tällöin verovelvollinen jakaa oikeustoimet keinotekoisesti moneen osaan, jotta veroseuraamukset olisivat hänelle edullisemmat, verrattuna siihen, että verotuksen kohteena olisi järjestely kokonaisuudessaan. Lisäksi tähän lukeutuvat edestakaiset oikeustoimet, joilla kumotaan toistensa taloudelliset vaikutukset. Näiden toimien tarkoituksena on ainoastaan veroedun saavuttaminen.¹²² Sarjatoimista voidaan mainita esimerkkinä taseyhtiökaupat. Ne ovat monesti oikeustoimiketjuja, joiden tarkoituksena voi olla rahan irrottaminen yrityksestä omistajille pienillä verokustannuksilla. Tällaisesta tilanteesta KHO on antanut kaksi merkittävää ennakkopäätöstä: KHO 1996 B 534 ja 1996/7619. Näissä tapauksissa yleislauseketta sovellettiin taseyhtiöjärjestelyihin.¹²³
- 3) Intressinpuutetilanteet. Tällöin ainoastaan toisella sopijapuolella on verotuksellinen intressi sitoutua tiettyihin sopimusehtoihin. Tästä voidaan pitää esimerkkinä arvottomaksi muuttuneen omaisuuden myymistä lähipiirille, jolloin luovutustappio realisoituu myyjän verotuksessa. Tällaisessa tilanteessa ostaja maksaa ainoastaan nimellisen kauppahinnan, eikä tästä seuraa hänelle veroseuraamuksia.
- 4) Intressiyhteystilanteet. Tällöin sopijapuolet ovat keskenään etuyhteydessä eikä toimea pidetä taloudellisesti perusteltuna. Tällaista voi tapahtua muun muassa yhtiön ja osakkaan tai saman omistajan omistuksessa olevien yhtiöiden välisissä suhteissa.¹²⁴

Avopapereiden luovutuksesta seuranneita tappioita ei ole pidetty vähennyskelpoisina, mikäli verovelvollinen on heti osakkeiden myymisen jälkeen ostanut samankaltaiset osakkeet takaisin itselleen. Tällöin on saatettu tulkita, että verovelvollinen on myynyt osakkeet siinä tarkoituksessa, että hän saisi TVL 50 §:ssä tarkoitetun vähennyskelpoisen luovutustappion ja näin vapautuisi suoritettavasta verosta. Edestakaisten kauppojen vuoksi osakkeista ei ole luovuttu todellisuudessa.¹²⁵

¹²⁰ Myrsky & Rabinä 2015, 353.

¹²¹ Wikström 2006, 90.

¹²² Myrsky & Rabinä 2015, 353

¹²³ Wikström 2006, 90.

¹²⁴ Myrsky & Rabinä 2015, 353-354.

¹²⁵ Verohallinto 2014.

Ratkaisussa KHO 2004:8 käsitellään edestakaisista arvopaperikaupoista aiheutuneita luovutustappioita:

”KHO 2004:8: Verovelvollinen oli saanut huomattavan luovutusvoiton. Samalle vuodelle oli syntynyt muusta omaisuuden myynnistä luovutustappio, kun hän oli 22.12. samana vuonna myynyt X Oy:n osakkeita Y-pankin meklarien välityksellä Y-pankille. Hän oli kuitenkin tämän jälkeen samana päivänä myös ostanut Y-pankin meklarien välityksellä Y-pankilta samaan hintaan saman määrän X Oy:n osakkeita. Sekä myyntitoimeksianto että ostotoimeksianto olivat toteutuneet jälkipörssissä. Ostajana ja myyjänä kaupoissa oli Y-pankki. Verovelvollisella ei päätöksessä tarkoitetuissa olosuhteissa ollut oikeutta vähentää vaati- maansa luovutustappiota.”¹²⁶

Oikeuskäytännön mukaan normaalista pörssikaupasta seurannutta edestakaista osakekauppaa voidaan pitää veron kiertämisenä. Luovutustappion vähentäminen voidaan tavallisesti estää ainoastaan, mikäli tappiollinen myynti on suoritettu tilanteessa, jossa verovelvolliselle on kertynyt tai on kertymässä luovutusvoittoja, joista hän joutuisi kyseiseltä verovuodelta maksamaan veroa. Lisäksi luovutustappioiden vähentäminen voidaan estää, jos verovelvollinen on ostanut myyntipäivänä samanlaisia osakkeita saman määrän ja lähes samaan hintaan kuin mitä on myynyt. Esteenä luovutustappion vähentämiseen on myös, se ettei verovelvollinen pysty osoittamaan verotuksesta riippumatonta syytä osakkeiden myyntiin ja takaisinostoon.¹²⁷ Verohallinnon ohjeista selviää:

”Jos osakkeiden myynti ja takaisinosto ovat samaa ennalta sovittua järjeste- lyä, edestakaista osakekauppaa voidaan pitää veron kiertämisenä, vaikka ta- kaisinosto tapahtuisi myöhemminkin kuin samana päivänä. Jos luovutustappio edestakaisista arvopaperikaupoista jätetään vähentämättä, säilyy osakkeilla niiden alkuperäinen hankintameno ja hankinta-aika. Alkuperäinen hankinta- meno voidaan vähentää siinä vaiheessa, kun osakkeet aidosti luovutetaan. Edestakaisesta myynnistä ja ostosta aiheutuneita kuluja ei kuitenkaan voida vähentää eikä lisätä osakkeiden hankintamenoon. Nämä kulut eivät liity ve- ronalaisen tulon hankintaan, vaan veron kiertämiseen.”¹²⁸

Tapauksessa KHO 2005/2916 käsitellään keskuslautakunnan antamaa ennakkoratkaisua:

”X Oy aikoi luovuttaa kaikki täysin omistamansa tytäryhtiön osakkeet sekä tältä tytäryhtiöltä olevan saamisensa yhdellä luovutustoimella samalle X -kon- sernin ulkopuoliselle luovutuksensaajalle. Kauppakirjan mukaan lainasaaminen

¹²⁶ KHO 2004:8.

¹²⁷ Verohallinto 2014.

¹²⁸ Ibid.

siirrettiin saamisen nimellisarvoa merkittävästi alemmalla hinnalla. Osakkeiden luovutustoimessa oli kysymys käyttöomaisuusosakkeista, jotka voitiin luovuttaa verovapaasti, minkä vuoksi osakkeiden luovutuksesta syntyvä luovutustappio ei ollut X Oy:n verotuksessa vähennyskelpoinen meno.”¹²⁹

”X Oy pyysi ennakkoratkaisua lainasaamisen luovutuksesta syntyvän luovutustappion vähennyskelpoisuuden osalta. Keskusverolautakunta lausui, että rahoitusomaisuuteen kuuluvien saatavien vähentämisestä säädetään EVL 17 §:n 2 kohdassa, jonka mukaan vähennyskelpoisia ovat muun rahoitusomaisuuden kuin myyntisaamisten lopullisiksi todetut arvonalenemiset. Konserniyhtiöltä olevan muun saamisen kuin myyntisaamisen menetys on kuitenkin EVL 16 §:n 7 kohdan säännöksen mukaan vähennyskelvoton. Kun osakkeiden ja lainasaamisen luovutus oli tapahtunut yhdellä luovutustoimella samojen luovuttaja- ja ostajatahojen välillä, Keskusverolautakunta katsoi luovutustoimen muodostavan yhden kokonaisuuden, eikä X Oy voinut vähentää verotuksessaan luovutuksen yhteydessä syntynyttä lainasaamisen menetystä. Korkein hallinto-oikeus ei muuttanut Keskusverolautakunnan päätöstä.”¹³⁰

Ratkaisu perustui EVL 16 §:n 7 kohdan ja 17 §:n 2 kohdan lisäksi VML 28 §:ään. EVL 17 §:n 2 kohdan mukaan vähennyskelpoisina pidetään myyntisaamisten arvonalenemisiä sekä muita rahoitusomaisuuden lopullisiksi todettuja arvonalenemisiä. Tätä vähennyskelpoisuutta on kuitenkin joissakin tapauksissa rajoitettu EVL 16 §:n 7 kohdassa. Knuutinen kirjoittaa: *”Jos osakeyhtiön yksin tai samaan konserniin kuuluvat yhtiöt yhdessä omistavat vähintään kymmenen prosenttia osakeyhtiön osakepääomasta, ovat tällaiselta yhtiöltä olevien muiden saamisten kuin myyntisaamisten menetykset ja arvonalenemiset vähennyskelvottomia.”* Tällaisesta saamisesta voidaan käyttää esimerkkinä suomalaisen emoyhtiön tytäryhtiölleen rakennusinvestoinnin rahoittamiseksi antamaa lainaa. Ratkaisusta KHO 2005/2916 ilmenee, että tilanteessa, jossa osakeluovutus olisi verovapaa ja tappio puolestaan vähennyskelvoton, arvioidaan lainasaamisten luovutusta samalle ostajalle kokonaisuutena. Saamisten luovutuksesta seuraavaa tappiota ei voida tällöin vähentää. Näin ollen tapauksessa ei voitu saamisen luovutuksesta realisoitunutta tappiota vähentää.¹³¹

Verovelvolliset kehittävät jatkuvasti uusia menetelmiä minimoida verotustaan. Tämä johtaa tulkinnanvaraisuuksiin sekä lainsäädännön aukollisuuteen. Lainsäätäjä voi yrittää muuttaa verolakeja sitä mukaan, kun uusia veron välttämiskeinoja keksitään, mutta lainsäätäjä on tässä

¹²⁹ KHO 2005/2916.

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ Knuutinen 2012, 206-207.

kilvassa verovelvollisia aina jäljessä. Esimerkiksi joustavaa veron kiertämistä koskevaa sääntöä VML 28 § voidaan pitää yhtenä vastauksena tähän haasteeseen. Lain esitöistä on jossakin määrin mahdollista hahmottaa tyypillisiä tilanteita, joissa veronkiertosäännöstä voidaan soveltaa.¹³² Tästä voidaan käyttää esimerkkinä valtiovarainvaliokunnan mietintöä VaVM 46/2002 vp, jossa oli kyse autoverotuksesta.

*”On tärkeää, että säännöksillä voidaan puuttua epäterveeseen verokilpailuun esimerkiksi silloin, kun kauppahinta, muu vastike tai suoritus aika on sopimuksessa määrätty tai muuhun toimenpiteeseen on ryhdytty ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettavasta verosta vapauduttaisiin. Säännöksellä voitaisiin puuttua myös monivaiheisiin järjestelyihin, joiden yksinomainen pyrkimys on vaikuttaa hintatasoon veroa alentavasti.”*¹³³

Toisaalta kyseisessä valiokuntamietinnössä ei ole kovin tarkasti määritelty sitä, milloin kyse olisi autoveron kiertämisestä. Määrittelyä ei lopulta voisiakaan tehdä kovin tarkasti, sillä monivaiheisten järjestelyjen olosuhteet vaihtelevat merkittävästi tapauksesta toiseen. Mahdollisia veron kiertämistilanteita ei ole määritelty eikä kyetä määrittelemään tyhjentävästi. Voidaan todeta, että jos verokohtelua ei kyetä määrittelemään etukäteen (ex ante), tulee se kyetä määrittelemään jälkikäteen (ex post).¹³⁴

On katsottu, että veron välttämistarkoitukseen voisivat viitata muun muassa monet perättäiset yritysjärjestelytoimenpiteet, yhtiön lopettaminen pian liiketoimintasiirron jälkeen tai liiketoimintasiirtona siirrettyjen varojen nopea eteenpäin myyminen sekä keinotekoinen apuyhtiöiden perustaminen¹³⁵. Veronkiertosäännöksen tarkoituksena on estää etujen myöntäminen silloin, jos järjestelyn tavoitteena ovat ainoastaan verotukselliset syyt tai verotustekijät ovat merkittävin syy järjestelyn toteuttamiseen. Tarkoituksena ei siis ole estää normaalina pidettävää verosuunnittelua. Verotus ei saisi olla syy järjestelyihin ryhtymiseen, vaan järjestelyjen tulisi perustua liiketaloudellisiin perusteisiin.¹³⁶ Yritysjärjestelyissä tietty tavoite voidaan saavuttaa monia eri toimenpidevaihtoehtoja käyttäen. Esimerkiksi tytäryhtiö on mahdollista yhdistää emoyhtiöön fuusiolla tai purkamalla se. Osakekauppa taas voidaan toteuttaa osakevaihtona, liiketoiminnan kauppana tai osakekauppana. Yritysjärjestelyn toteuttamisen vaihtoehtoja mietittäessä verotukselliset seikat nousevat esiin, sillä veroseuraamukset voivat eri vaihtoehtojen kohdalla olla hyvin erilaiset.¹³⁷

¹³² Määttä 2014, 39-40.

¹³³ VaVM 46/2002 vp.

¹³⁴ Määttä 2014, 40.

¹³⁵ Knuutinen 2012, 185-186 ja Siikarla 2007, 194.

¹³⁶ Knuutinen 2012, 186.

¹³⁷ Ibid. 188.

Hallituksen esityksen HE 193/2005 vp perustelujen mukaan veronkiertosäännöstä voidaan soveltaa tilanteissa, joissa veronkiertotarkoitus on yksi järjestelyn merkittävimmistä päämääristä, ilman että joudutaan pohtimaan järjestelyn tärkeintä syytä. Veronkiertosäännöksen mukaisesti silloin, kun yritysjärjestelylle ei ole löydettävissä hyväksyttäviä liiketaloudellisia perusteita, voidaan päätyä oletukseen, että koko järjestelyn merkittävimpänä tai yhtenä merkittävistä syistä on ollut veron kiertäminen tai välttäminen.¹³⁸ Valiokunnan mukaan veronkiertosäännöstä ei voida soveltaa, mikäli yritysjärjestelyille on olemassa perusteltu liiketaloudellinen syy¹³⁹.

Ratkaisussa KHO 2013:126 katsottiin sulautumisjärjestelyille olleen verotuksesta riippumattomia syitä¹⁴⁰.

”B Oy oli sulautunut 30.4.2007 A Oy:öön, joka oli omistanut B Oy:n osakkeet vuodesta 1996 lähtien. B Oy:öön oli 27.4.2007 sulautunut C Oy, jonka osakkeet B Oy oli omistanut vuodesta 1995. C Oy oli omistanut 40 % A Oy:n osakkeista. C Oy:llä oli vahvistettuja tappioita verovuosilta 1998 - 2001 yhteensä 623 138,15 euroa, josta verovuodelta 1999 vahvistettu tappio oli ollut 619 847,86 euroa. Asiassa oli kysymys siitä, onko A Oy:llä oikeus vähentää verotettavasta tulostaan nämä tappiot. A Oy:n keskeisiä perusteluja sulautumisille olivat ristiinomistuksen purkamisella aikaan saatava konsernirakenteen selkiyttäminen, hallintokustannuksista saavutettavat säästöt sekä pääosin A Oy:n osakkaiden C Oy:lle antamien pääomalainojen siirtäminen ja turvaaminen.”¹⁴¹

”Korkein hallinto-oikeus katsoi, että A Oy oli esittänyt sulautumisjärjestelyille verotuksesta riippumattomia syitä eikä ollut ilmeistä, että järjestelyiden yksinomaisena tai yhtenä pääasiallisista tarkoituksista olisi ollut veron kiertäminen tai veron välttäminen elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52 h §:ssä tarkoitettulla tavalla. Ne C Oy:n vahvistetut tappiot, joiden siirtymisestä oli kysymys, olivat syntyneet A Oy:n omistusaikana konsernissa harjoitetusta liiketoiminnasta. Vahvistettujen tappioiden siirtymistä vastaanottavalle yhtiölle ei ollut pidettävä yritysjärjestelysäännösten kannalta vieraana veroetuna. Elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52 h §:n soveltamiselle sulautumisiin ei ollut perusteita. Korkein hallinto-oikeus kumosi Turun hallinto-oikeuden päätöksen ja saattoi voimaan verotuksen oikaisulautakunnan päätöksen, jonka

¹³⁸ HE 193/2005 vp.

¹³⁹ Siikarla 2007, 193.

¹⁴⁰ KHO 2013:126.

¹⁴¹ Ibid.

mukaan A Oy:lle oli siirtynyt sulautumisten seurauksena 623 138,15 euroa C Oy:lle vahvistettuja tappioita.”¹⁴²

Ratkaisussa KHO 2013:126 katsottiin, ettei järjestelyiden yksinomaisena tai yhtenä pääasiallisista tavoitteista ollut veron kiertäminen tai veron välttäminen. Tytäryhtiön vahvistettujen tappioiden siirtymistä sulautumisen yhteydessä emoyhtiölle pidettiin tavanomaisena toimena yritysjärjestelyssä. Yritysjärjestelysäännöksen kannalta vahvistettujen tappioiden siirtymistä emoyhtiölle ei siis pidetty vieraana veroetuna.¹⁴³

Järjestely on todennäköisesti tehty ainoastaan veronkiertotarkoituksessa, jos järjestelylle ei voida osoittaa hyväksyttävää liiketaloudellista syytä. Mikäli järjestelylle taas on löydettävissä hyväksyttävä taloudellinen peruste, kuten tuottavuuden lisääminen, rationalisointi, liiketoiminnan uudelleen järjestely, liiketoiminnan laajentaminen, yhteistoiminta toisen yrityksen kanssa tai sukupolvenvaihdos, ei tämän kaltaisiin toimiin voida verotuksessa puuttua. Jatkuvuuteen perustuvat veroedut menetetään, mikäli järjestely tulkitaan veron kiertämiseksi. Kysymys siitä, onko yritysjärjestely tapahtunut ilmeisesti veron kiertotarkoituksessa, ratkaistaan kokonaisarvioinnin perusteella. Tällöin on huomioitava tehty yritysjärjestely kokonaisuudessaan eli löytyykö järjestelylle taloudellisesti hyväksyttävä syy. Lähtökohtaisesti hyväksyttävänä syinä voidaan pitää kaikkia muita paitsi verotuksellisia perusteita.¹⁴⁴

VML 28 § on oikeuskäytännössä näkynyt elinvoimaisena sekä uusiin olosuhteisiin hyvin sopeutuvana. VML 28 § rajoittaa esimerkiksi yritystulon pääomatulon kasvattamiseen pyrkivää verosuunnittelua. Joitakin toimenpiteitä, kuten rahavarojen sijoittamista elinkeinotoimintaan tai elinkeinoyhtymään lähellä tilinpäätösajankohtaa sekä tilikauden jo päätyttyä sijoitettujen varojen yksityisottoa voidaan pitää edestakaisuutensa vuoksi lähellä toimenpiteitä, joihin VML 28 §:ää on sovellettu.¹⁴⁵ Veron kiertämisen määritelmä ei ole tarkka ja voidaan todeta, että koko veron kiertämisen ongelma liittyy ilmiön määrittelyn ja rajaamisen vaikeuteen. Jos veron kiertäminen olisi täsmällisesti määriteltävissä, voitaisiin veron kiertämistoimenpiteet kriminalisoida tai vähintään säätää verotuksellisesti tehottomiksi.¹⁴⁶

4.2 Verovilppi ja aggressiivinen verosuunnittelu

Verovilpillä (tax evasion tai tax fraud) tarkoitetaan verovelvollisen toimia, joilla hän yrittää vapautua verosta lainvastaisin keinoin. Suomessa kriminalisoidulla veropetoksella tarkoitetaan

¹⁴² Ibid.

¹⁴³ Määttä 2014, 83.

¹⁴⁴ Siikarla 2007, 194.

¹⁴⁵ Penttilä 2003, 342.

¹⁴⁶ Knuutinen 2012, 5 ja 299 ja Knuutinen 2014, 176.

tietojen salaamista, väärin tietojen antamista, muunlaista laiminlyöntiä veron välttämistar-koituksessa tai muuten petollisella tavalla tapahtuvaa toimintaa. Julkista taloutta vastaan tehdyistä rikoksista säädetään Suomessa rikoslain 29 luvussa.¹⁴⁷ Verovelvollinen saattaa esi-merkiksi tietoisesti antaa väärän veroilmoituksen sekä salata siinä ansaitsemansa tulot. Tätä pidetään vero-oikeudellisesti sekä rikosoikeudellisesti lainvastaisena toimintana. Verovilpin seurauksena on hallinto-oikeudellinen sanktio eli veron korotus tai rikosoikeudellinen rangais-tus. Tällöin on otettava kuitenkin huomioon ne bis in idem (”ei kahdesti samassa asiassa”) -periaate.¹⁴⁸ Ne bis in idem -kieltoa pidetään yhtenä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin peri-aatteista. Periaatteen mukaan samasta asiasta ei voida rangaista kahteen kertaan.¹⁴⁹

Verosuunnittelun muuttuessa aggressiiviseksi (aggressive tax planning), sitä ei välttämättä pi-detä enää ainakaan verosäätelyn tavoitteiden näkökulmasta moraalisesti hyväksyttävänä¹⁵⁰. Verosuunnittelun tarkoituksena on hyödyntää verolakien suomia mahdollisuuksia minimoida veroja ilman, että lakia varsinaisesti rikotaan. Aggressiivisella verosuunnittelulla tarkoitetaan toimintaa, jossa kansallisten verolakien sekä kansainvälisten verojärjestelmien porsaanreikiä hyödynnetään siten, että lain kirjainta ei välttämättä rikota, mutta verotuksen lopputulema ei kuitenkaan vastaa lain henkeä eikä tarkoitusta.¹⁵¹ Tavallisesti toimet ovat laillisia tai ne on harkitusti järjestetty laillisen ja laittoman väliin muodostuvalle harmaalle alueelle. Tällöin verottajan ei ole mahdollista puuttua niihin tehokkaasti veron kiertämisen estämiseksi tarkoi-tetuilla kansallisilla säädöksillä.¹⁵²

Aggressiiviselle verosuunnittelulle ei ole täsmällistä määritelmää eikä rajanveto aggressiivisen verosuunnittelun ja verosuunnittelun välillä ole aina selvä. Aggressiivisesta verosuunnittelusta voidaan puhua tarkoitettaessa sinänsä laillisten järjestelyjen käyttöä, mutta joita voidaan pi-tää lain perimmäisen tavoitteen, normin tai perusajatuksen kanssa ristiriidassa. Tästä saate-taan käyttää myös nimitystä epäasianmukainen verosuunnittelu. Kansallisesta näkökulmasta tarkasteltuna verosuunnittelun aggressiivisuudella voidaan tarkoittaa aukkojen ja puutteelli-suuksien etsimistä verolaista. Näitä löytyneitä epäjohdonmukaisuuksia yritetään käyttää hy-väksi vetoamalla lain kirjaimeen. Puolestaan rajat ylittävien tilanteiden osalta aggressiivinen verosuunnittelu esiintyy eri valtioiden verojärjestelmien eroavaisuuksien hyväksikäyttönä, jol-loin verotuloja menettävät veronsaajavaltiot. Kansainvälisen verotuksen ongelmina voidaan pitää monen kertaista verotusta, vajaaverotusta sekä nollaverotusta.¹⁵³

¹⁴⁷ Telkki 2014, 10 ja Myrsky & Rabinä 2015, 347.

¹⁴⁸ Myrsky & Rabinä 2015, 347.

¹⁴⁹ Verohallinto 2013.

¹⁵⁰ Telkki 2014, 10.

¹⁵¹ Kosonen 2013, 384-385 ja Telkki 2014, 7.

¹⁵² Telkki 2014, 7.

¹⁵³ Myrsky & Rabinä 2015, 341.

Monikansallinen yritys saattaa verosuunnittelun avulla siirtää yhtiön sisällä voittoja korkean veroasteen valtiosta olevasta tytäryhtiöstä matalan veroasteen valtiosta sijaitsevaan yhtiöön. Vuonna 2013 OECD kuvasi, että verosuunnittelu on muuttunut yhä aggressiivisemmaksi ja tämä uhkaa esimerkiksi eri valtioiden veropohjia. Tämän kaltainen verosuunnittelu ei liity ainoastaan veroparatiiseihin, vaan sitä saattaa tapahtua myös ei-veroparatiisivaltioiden välillä. Verosuunnittelussa käytetään hyvin erilaisia ja monesti monimutkaisia menetelmiä. Siirtohinnoittelun hyväksikäyttöä voidaan pitää ehkä tavallisimpana voitonsiirron keinona. Sen avulla saatetaan vähentää kustannuksia matalan veroasteen valtiosta ja vastaavasti lisätä niitä korkean veroasteen valtiosta. Siirtohinnoittelun pitäisi kansainvälisten sääntöjen mukaan tapahtua siten, että yhtiön sisällä liikkuvien tavaroiden sekä palveluiden hintojen on vastattava niitä hintoja, joita toisistaan riippumattomat yritykset käyttäisivät keskenään (arm's length principle).¹⁵⁴

Aggressiivista verosuunnittelua yritetään hillitä monissa valtioissa kansallisessa verolainsäädännössä tai kahdenvälisissä verosopimuksissa olevilla sääöksillä, joiden tarkoituksena on estää yritysten toimet, joilla pyritään ainoastaan verotuksen välttämiseen ja joilla ei ole aitoa taloudellista merkitystä. EU ja OECD tekevät myös töitä vahingollisten verokäytäntöjen estämiseksi.¹⁵⁵ Euroopan komissio esitti vuoden 2012 joulukuussa toimintasuunnitelman veron kiertämisen vähentämiseksi. Aggressiivisen verosuunnittelun vähentämiseksi jäsenvaltioita kehoitettiin ottamaan osaksi kansallista lainsäädäntöään yleisen verotuksen väärinkäyttöä koskevan sääöksen (general anti-abuse rule). Tämän mukaan verotuksessa ei tulisi hyväksyä keino-tekkoisia järjestelyjä, joiden tavoitteena on ainoastaan verotuksen minimointi ilman taloudellisia perusteita. Suositusten soveltaminen on kuitenkin jäsenvaltioiden omalla vastuulla. Veroparatiiseissa tapahtuvan ei-hyväksyttävän veron kiertämisen estäminen taas edellyttää toisenlaisia toimenpiteitä. Tämän osalta on oleellista, että lisätään avoimuutta sekä tiedonvaihtoa, sillä veroparatiisien toiminta nojautuu salaisuuspalveluihin.¹⁵⁶

Liiketoiminta on muuttunut yhä kansainvälisemmäksi, mutta siihen liittyvä sääntely puolestaan ei usein ole. Valtion on mahdollista laatia sisäinen verojärjestelmänsä järkeväksi kokonaisuudeksi, jolloin verosäännösten noudattaminen on varsin ongelmaton ainoastaan yritykselle, joka toimii kotivaltionsa sisällä. Puolestaan suurten kansainvälisten yritysten kohdalla

¹⁵⁴ Kosonen 2013, 385.

¹⁵⁵ Ibid. 394.

¹⁵⁶ Ibid. 394-395.

ongelmaksi muodostuu se, miten eri toimintavaltioiden kesken jaetaan yrityksen tulon verotamisen oikeus. Verotus ei perustu tällöin ehjään kokonaisuuteen, vaan kansallisten verojärjestelmien muodostamaan hajanaiseen kokonaisuuteen, joka on aukollinen ja epälooginen. Aggressiivinen verosuunnittelu perustuu usein verosopimusten väärinkäyttöön, jossa käytetään monesi hyväksi veroparatiisien sekä sijoitusten läpikulkuvaltioiden tarjoamia toimia veron välttämiseksi.¹⁵⁷

Euroopan komission 6.12.2012 antaman aggressiivisesta verosuunnittelua koskevan suosituksen mukaan: *”Aggressiivisessa verosuunnittelussa pyritään verovelvollisuuden pienentämiseen hyödyntämällä verojärjestelmän muotoseikkoja tai kahden tai useamman verojärjestelmän keskinäisiä eroja. Aggressiivista verosuunnittelua voidaan toteuttaa monella eri tavalla. Se johtaa muun muassa kaksinkertaisiin vähennyksiin (esimerkiksi sama tappio vähennetään sekä lähde- että asuinvaltiossa) ja kaksinkertaiseen verottamatta jäämiseen (esim. tulo, jota ei ole verotettu lähdevaltiossa, vapautetaan verosta asuinmaassa).”*¹⁵⁸

Euroopan komission suosituksessa olevan yleisen väärinkäytösten vastaisen säännön kohdassa 4.1 kerrotaan, että jäsenvaltioiden tulisi sellaisen aggressiivisen verosuunnittelun estämiseksi, joka ei sisälly niiden erityisiin veron kiertämisen vastaisiin sääntöihin, ottaa yleinen väärinkäytösten vastainen sääntö käyttöön. Tämän kohdan mukaisesti jäsenvaltioita kehoitetaan sisällyttämään seuraava säännös kansalliseen lainsäädäntöön: *”Sellaista keinoitekoista järjestelyä tai keinoitekoisten järjestelyjen sarjaa, joka on otettu käyttöön ennen kaikkea verotuksen välttämiseksi ja joka johtaa veroetuun, ei saa ottaa huomioon. Kansallisten viranomaisten on käsiteltävä näitä järjestelyjä verotustarkoituksessa niiden taloudellisen sisällön perusteella.”*¹⁵⁹

Kansainvälisessä yhteisössä on käsitelty vahingollisen verokilpailun sekä aggressiivisen verosuunnittelun ongelmaa. OECD on aloittanut G20-maiden toiveesta erityisen veropohjan rapautumista ja voittojen siirtoja koskevan hankkeen, jonka englanninkielinen lyhenne on BEPS, joka tulee sanoista base erosion and profit shifting. Hankkeen 15-kohtainen toimintasuunnitelma Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting julkaistiin vuonna 2013.¹⁶⁰

Euroopan komissio julkaisi 28.1.2016 uuden toimenpidepaketin, jossa se esittää toimenpiteitä yhteisöveron kiertämisen estämiseksi. Tavoitteen muodostaa suuryritysten aggressiivisten ve-

¹⁵⁷ Telkki 2014, 4.

¹⁵⁸ Euroopan komissio 2012, 2.

¹⁵⁹ Ibid. 4.

¹⁶⁰ Telkki 2014, 9-10 ja OECD 2013.

rokäytäntöjen tehokas ja tulokellinen torjunta. Pyrkimyksenä on saada EU:ssa aikaan oikeudenmukaisempi, tehokas sekä kasvua edistävä verotus. Toimenpidepaketin merkittävimmät toimet ovat: tehokkaan verotuksen varmistaminen EU:ssa, verotuksen avoimuuden kasvattaminen sekä tasapuolisten toimintaedellytysten varmistaminen.¹⁶¹

4.3 Lainsäädäntö (VML 28 § ja RL 29 luku)

Verosäännösten laintulkinnassa voidaan käyttää lähestymiskeinoja, jossa tuomioistuimet etsivät lain tarkoitusta verosäännösten sanamuodon takaa. Yleisten veronkiertolausekkeiden lisäksi voidaan käyttää erityissäännöksiä. Joskus on myös käytetty takautuvaa lainsäädäntöä.¹⁶² Yleisen veronkiertolausekkeen tarkoituksena on lisätä lakia soveltavien tuomioistuinten sekä viranomaisten harkinta- ja toimivaltaa sekä tätä kautta edellytyksiä torjua perusteettomien veroetujen syntymistä. Tavallisesti yleislausekkeen käytön osalta on ratkaisevaa, tavoitetaanko toimenpiteillä perusteettomia veroetuja, puuttuvatko toimenpiteiltä tarpeeksi painavat varsinaiset liiketoiminnalliset perusteet sekä onko toimissa havaittavissa illojaliteettia lainsäädäntöä kohtaan.¹⁶³ Veron kiertämisen estämistoimissa erityisiä veronkiertosäännöksiä puolestaan sovelletaan ainoastaan joidenkin rajoitettujen tilanteiden kohdalla. Suomessa, kuten monessa muussa valtiossa taannehtivan verotuksen kieltoa ei pidetä sitovana, vaan se nähdään veropoliittisena periaatteena, joka voidaan erityisin syin jättää noudattamatta.¹⁶⁴

Voimassa oleva yleinen veron kiertämistä koskeva säännös sisältyy verotusmenettelylain (VML, 1995/1558) 28 §:ään, joka on seuraava:

”Jos jollekin olosuhteelle tai toimenpiteelle on annettu sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta, on verotusta toimitettaessa meneteltävä niin kuin asiassa olisi käytetty oikeaa muotoa. Jos kauppahinta, muu vastike tai suoritus aika on kauppa- tai muussa sopimuksessa määrätty taikka muuhun toimenpiteeseen on ryhdytty ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettavasta verosta vapauduttaisiin, voidaan verotettava tulo ja omaisuus arvioida.”¹⁶⁵

”Jos on ilmeistä, että verotusta toimitettaessa olisi meneteltävä 1 momentissa tarkoitettulla tavalla, on verotusta toimitettaessa huolellisesti tutkittava kaikki ne seikat, jotka voivat vaikuttaa asian arvostelemiseen, sekä annettava

¹⁶¹ European Commission 2016.

¹⁶² Knuutinen 2012, 9 ja Knuutinen 2014, 177-178.

¹⁶³ Knuutinen 2012, 9-10.

¹⁶⁴ Ibid. 12.

¹⁶⁵ VML 28 §.

verovelvolliselle tilaisuus esittää selvitys havaituista seikoista. Mikäli verovelvollinen ei tällöin esitä selvitystä siitä, että olosuhteelle tai toimenpiteelle annettu oikeudellinen muoto vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta taikka ettei toimenpiteeseen ole ryhdytty ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettavasta verosta vapauduttaisiin, verotusta toimitettaessa on meneteltävä 1 momentissa tarkoitetulla tavalla.”¹⁶⁶

Verovelvollisella on kuitenkin veronkiertosäännöksestä huolimatta vapaus valita monista hyväksyttävistä vaihtoehdoista verotuksellisesti edullisin¹⁶⁷. Säännöksen tarkoituksena on siis esittää keinoitekoisia järjestelyitä, joiden lopputulos on lainsäätäjän tarkoituksen vastainen sekä toimia, joilla vältetään verojen maksamista¹⁶⁸. Verosuunnittelun avulla verovelvollinen voi yrittää minimoida veronsa. Olosuhteet sekä toimintatavat pyritään valitsemaan siten, että lopputulos olisi ihanteellinen verojen määrän sekä muun kokonaisuuden osalta. Verovelvollinen voi valita toimintatavoista vaihtoehdon, joka tuottaa hänelle alhaisimman verorasituksen, mikäli verovelvollisen tekemien oikeustoimien taustalla ovat aidot liiketaloudelliset syyt.¹⁶⁹

Verosuunnittelussa valikoidaan tavallisesti sellaiset vaihtoehdot, joiden veroseuraamuksia pidetään verotuksessa sekä oikeuskäytännössä hyväksyttävinä. Verohallinnon ohjeissa kerrotaan: *”Verovelvollinen saattaa tavoitella veron minimointiin tähtäävillä toimenpiteillä myöskin sellaisia veroetuja, jotka ovat lain tarkoitukselle vieraita ja joita tehdään pääasiallisesti siitä syystä, että epämieluisilta veroseuraamuksilta vältyttäisiin.”* Verotusmenettelystä annetun lain (VML, 1558/1995) 28 §:ssä on veron kiertämistä koskeva yleislauseke, joka on säädetty perusteettomien veroetujen estämiseksi. Verotuksessa on VML 28 §:n mukaan mahdollista sivuuttaa olosuhteet sekä toimenpiteet, jotka eivät vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta. Samasta lainkohdasta selviää, että verotettava tulo voidaan arvioida, jos toimenpiteeseen on ryhdytty ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettavasta verosta vapauduttaisiin.¹⁷⁰

Veron kiertämissäännöstä voidaan soveltaa, vaikka oikeustoimi olisi yksityisoikeudellisesti hyväksyttävä. Verolainsäädäntöä tulkitaan verotusta toimitettaessa verolainsäädännön tarkoituksen mukaisella tavalla. Tällöin on tulkittava oikeustoimen sisällön, käsitteen tai ilmiön yksityisoikeudellisen muodon ja taloudellisen sisällön välistä eroa. Mikäli käsitteiden eroa ei saada selville verolainsäädännöstä eikä eroa kyetä perustelemaan normaalilla verolain tulkinnalla, voidaan joissakin oikeustoimissa veron kiertämistä koskevaa säännöstä soveltamalla

¹⁶⁶ Ibid.

¹⁶⁷ Leppiniemi & Walden 2014, 98 ja Myrsky & Rabinä 2015, 349.

¹⁶⁸ Leppiniemi & Walden 2014, 98.

¹⁶⁹ Verohallinto 2014.

¹⁷⁰ Ibid.

poiketa tai sivuuttaa yksityisoikeudellinen käsite ja oikeusvaikutus. Poikkeamisen tai sivuuttamisen edellytyksenä on, että yksityisoikeudellisella toimella on tavoiteltu pääasiassa verotuksellisia etuja. Tällöin verovelvollisen toimille ei ole riittäviä liiketaloudellisia perusteita. Hyväksyttävän verosuunnittelun ja veron kiertämisen välistä täsmällistä rajaa ei kyetä etukäteen määrittelemään. Lainkohdan merkitys tulee esille oikeuskäytännössä, sillä yleislausekkeen sisältöä voidaan pitää väljänä.¹⁷¹

Verotusmenettelystä annetun lain 28 §:n 2 momentin mukaan veroviranomaisen tulee kuulla verovelvollista, mikäli se katsoo, että tapauksessa on käsillä veron kiertämistä verosta vapautumisen tarkoituksessa. VML 28.2 §:n mukaan verovelvollisen tulee myös näyttää toteen, että olosuhteelle tai toimenpiteelle annettu oikeudellinen muoto vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta, eikä toimenpidettä ole aloitettu verosta vapautumisen tarkoituksessa. Verovelvollisen tulee käytännössä siis esittää verotuksesta riippumattomia liiketaloudellisia perusteita toimenpiteilleen.¹⁷² Veron kiertämistä koskevaa sääntöä on kuitenkin saatettu soveltaa, vaikka toimiin olisi vaikuttanut liiketaloudelliset syyt, jos näiden syiden osuutta on pidetty vähäisenä suhteessa järjestelystä saatuun verohyötyyn.¹⁷³

VML 28 §:n tavoitteena on rajoittaa verosuunnittelua. Lisäksi moniin eri verolakeihin sisältyy veronkiertosäännöksiä. Veronkiertonormia voidaan soveltaa, mikäli veroviranomaisella on veron kiertämisestä perusteltu epäily. Verottajalla tulee siis olla vähintään aiheellinen epäily normin vastaisesta toiminnasta ja sen seurauksena syntyneestä pienemmästä verotuksesta.¹⁷⁴ Perusteeton epäily ei siis riitä normin soveltamiseen. Verovelvollisen on kuulemiskirjeen saatuaan torjuttava epäily näyttämällä toimenpiteille muitakin syitä kuin veron välttäminen tai ettei hän toimenpiteellään ole välttänyt veroja.¹⁷⁵

VML 28 §:ää ei voida soveltaa, mikäli toimille on löydettävissä riittävät liiketaloudelliset syyt. Vastaavasti säännöstä voidaan soveltaa, jos toimille ei ole löydettävissä riittäviä verotuksesta riippumattomia syitä. Veron kiertämissäännöstä voidaan soveltaa, vaikka verolta ei välttyttäisi kokonaan. Säännöstä voidaan soveltaa esimerkiksi, jos ansiotulona verotettavaa tuloa on yritetty saada lievemmin verotetuksi pääomatuloksi, yritystuloa on yritetty saada verotetuksi luovutusvoittona tai yrityksen ja sen osakkaan keskinäisissä oikeustoimissa on yritetty hyödyntää verokantaeroja tuloverotuksen ja yritysverotuksen välillä.¹⁷⁶ Yleislausekkeitä voidaan tavallisesti soveltaa mikäli seuraavat kriteerit täyttyvät: perusteettoman veroedun saaminen,

¹⁷¹ Ibid.

¹⁷² Myrsky & Rabinä 2015, 353 ja Verohallinto 2014.

¹⁷³ Verohallinto 2014 ks. KHO 2014:66.

¹⁷⁴ Koponen 2013, 344 ja Myrsky & Rabinä 2015, 350.

¹⁷⁵ Koponen 2013, 344.

¹⁷⁶ Verohallinto 2014.

todellisten liiketoiminnallisten syiden puuttuminen tai vähäisyys sekä illojaliteetti lainsäädäntöä ja sen tarkoitusta kohtaan.¹⁷⁷

Seurauksena on veronkorotus, mikäli verovelvollinen on antanut valheellisia tai virheellisiä tietoja. Ongelmallisena on ollut se, että veropetosta koskeva säännös (RL 29:1) on kuvaukseltaan samansisältöinen kuin säännös, joka määrää hallinnollisesta veronkorotuksesta. Samasta teosta on siis voitu määrätä sekä rikosoikeudellinen rangaistus että hallinnollinen veronkorotus. Tämä on ne bis in idem -kiellon vastaista. Ongelma ratkaistiin vuonna 2013 siten, että verotukseen liittyvät väärinkäytökset käsitellään nykyään joko hallinnollisesti taikka syyteasiana.¹⁷⁸ Veropetokset (29:1-3) sekä verorikkomukset (29:4) ovat rikoslain mukaisia verorikoksia ja siten lain mukaisesti rangaistavia tekoja. Sen sijaan veron kiertämistä sellaisenaan ei ole kriminalisoitu. Rikosoikeudellisilla ja vero-oikeudellisilla seuraamuksilla voidaan kuitenkin nähdä toisenlaisia leikkauskohtia. Korkein oikeus oli esimerkiksi ratkaisussaan KKO 2010:45 katsonut, että veronkorotus estää samaan menettelyyn perustuvan veropetosta koskevan syytteen tutkimisen ainoastaan, mikäli veronkorotusratkaisu on annettu ennen syytteen vireilletuloa. Tulkintatapaa muutettiin myöhemmin KKO 2013:59 mukaisesti siten, että veropetossyytettä ei voida tutkia sen jälkeen kun verotusmenettelyssä on määrätty veronkorotus tai kun se on jätetty määräämättä.¹⁷⁹

Veropetoksen muotoja ovat törkeä veropetos, nk. tavallinen veropetos sekä lievä veropetos. Veropetokseen voidaan pitää syyllisinä sekä sitä, joka on välttänyt veroa että sitä, joka on yrittänyt välttää veroa.¹⁸⁰ Tavallisesta veropetoksesta säädetään RL 29 luvun 1 §:ssä:

”Joka

- 1) antamalla viranomaiselle verotusta varten väärän tiedon veron määräämiseen vaikuttavasta seikasta,*
 - 2) salaamalla verotusta varten annetussa ilmoituksessa veron määräämiseen vaikuttavan seikan,*
 - 3) veron välttämistarkoituksessa laiminlyömällä verotusta varten säädetyn velvollisuuden, jolla on merkitystä veron määräämiselle, tai*
 - 4) muuten petollisesti,*
- aiheuttaa tai yrittää aiheuttaa veron määräämättä jättämisen tai sen määräämisen liian alhaiseksi taikka veron aiheettoman palauttamisen, on tuomittava veropetoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.”¹⁸¹*

¹⁷⁷ Knuutinen 2009, 205.

¹⁷⁸ Utriainen 2015, 270.

¹⁷⁹ Knuutinen 2014, 173.

¹⁸⁰ Myrsky & Rabinä 2015, 393.

¹⁸¹ RL 29:1.

Veropetoksen tunnusmerkistön täyttymisen edellytyksenä on, että säännöksessä kuvatun toiminnan seurauksena on veron välttäminen. Veron välttämisen tunnistaa esimerkiksi veron määräämisestä liian alhaiseksi, veron jäämisestä kokonaan määräämättä tai näiden yrittämisestä.¹⁸² Veropetoksen sisältö tulee verolainsäädännöstä. Tämän takia oikeustoimen rikosoikeudellisessa arvioinnissa on tunnettava myös verolainsäädäntö.¹⁸³ Veropetoksen osalta voidaan nähdä neljä tunnusmerkkiä. Veropetoksen tunnusmerkkeinä voidaan pitää viranomaiselle annettua veron määräämiseen vaikuttavaa:

1. väärää tietoa;
2. tiedon salaamista verotusta varten annetussa ilmoituksessa;
3. ilmoitusvelvollisuuden tai muun verotusta varten säädetyn velvollisuuden laiminlyöntiä;
4. muuta petollisuutta.¹⁸⁴

Veropetoksen tavallisimpana tekotapana voidaan pitää väärän tiedon antamista veron määräämiseen vaikuttavasta asiasta. Esimerkiksi verotettavan tulon ilmoittaminen liian pienenä on väärän tiedon antamista.¹⁸⁵

4.4 Siirtohinnoittelu ja veroparatiisit

Keskityn työssä ensisijaisesti veron kiertämisen tarkasteluun verotusmenettelylain 28 §:n merkityksessä. Siirtohinnoittelu on oma erityisalansa, mutta kuvaan tässä kappaleessa lyhyesti mistä siirtohinnoittelussa on kysymys. Siirtohinnoitteluun puututaan Suomen verotusmenettelylain 31 §:llä. Aikaisemmin on todettu, että on asianmukaista verosuunnittelua sekä aggressiivista verosuunnittelua. Siirtohinnoittelu voi myös olla asianmukaista tai aggressiivista. Siirtohinnoittelun tarkoituksena on verotulojen oikeudenmukainen jakautuminen valtioiden kesken. Kansainvälisissä konserneissa siirtohinnoittelu on välttämätöntä toimintaa. Siirtohinnoittelua saatetaan kuitenkin käyttää väärin. Siirtohinnoittelua pidetään joidenkin arvioiden mukaan yritysten tärkeimpänä verojen minimoinnin tai välttelyn keinona. Verosuunnittelu saattaa muuttua siirtohinnoittelun avulla sen verran aggressiiviseksi, että on vaikea sanoa, onko toiminta enää tulkittavissa edes aggressiiviseksi verosuunnitteluksi vai voidaanko toimintaa pitää veron kiertämisenä tai jopa vilpillisenä toimintana.¹⁸⁶

Siirtohinnoittelu (transfer pricing) tarkoittaa intressiyhteisyritysten keskinäisessä kaupankäynnissä sovellettavia hinnoitteluperiaatteita. Siirtohinnoittelun tulisi tapahtua siten, että konsernin eri yhtiöt sekä muut intressiyhteisyritykset noudattavat sellaisia sopimusehtoja

¹⁸² Lahti & Koponen 2007, 218.

¹⁸³ Ibid. 196.

¹⁸⁴ Lahti & Koponen 2007, 19 ja Myrsky & Rabinä 2015, 394.

¹⁸⁵ Ossa 2002, 125.

¹⁸⁶ Knuutinen 2014, 245-246.

liiketapahtumissaan, joita toisistaan riippumattomat yritykset käyttäisivät keskenään, jotta erillisten laskentakohteiden tulot ja menot olisivat oikean suuruisia.¹⁸⁷ Intressiyhteys voi muodostua suoraan enemmistöosuuden tai muun merkittävän vaikutusvallan kautta. Seurauksena saattaa olla kahdenkertainen verotus tai nollaverotus, jos siirtohinnat eroavat saajan ja maksajan valtioiden välillä.¹⁸⁸

Intressiyhteystilanteen liiketapahtumaan tulee soveltaa markkinaehtoisuutta. Liiketapahtuma, joka katsotaan yli- tai alihintaiseksi voidaan oikaista veron kiertämistä koskevan VML 28 §:n, peiteltyä osingonjakoa koskevan VML 29 §:n tai siirtohinnoittelua koskevan VML 31 §:n nojalla. Markkinaehtoperiaatteen säännös sisältyy verotusmenettelylain (1558/1995) 31 §:ään.¹⁸⁹ OECD:n mukaan intressiyhteysyritysten keskinäisissä liiketapahtumissa tulisi käyttää hintaa, joka on peritty vertailukelpoisessa tilanteessa, vertailukelpoisesta suoritteesta sekä osapuolten välillä, jotka ovat riippumattomia¹⁹⁰. VML 31 § on erityinen veronkiertosäännös, joka soveltuu sanamuotonsa perusteella myös tahattomiin hinnoitteluvirheisiin. VML 28 §:n soveltamisen edellytyksenä on sen sijaan veronvälttämistarkoitus.¹⁹¹

Veroparatiisien määrittely on hankalaa. Tavallisesti veroparatiiseina pidetään kuitenkin maita tai alueita, jotka antavat toisten maiden verovelvollisille keinoja verojen vähentämiseen tai kokonaan niiden välttämiseen. Alhaisen yhtiöverokannan lisäksi veroparatiisit tarjoavat palveluja, joiden avulla ulkomaalaiset sijoittavat voivat suojata identiteettinsä.¹⁹² OECD on listannut vuoden 1998 raportissaan neljä veroparatiiseja kuvaavaa ominaisuutta, jotka ovat:

- ”1) matala tai olematon verokanta*
- 2) tehokkaan tiedonvaihdon puute eli salaisuuskäytännöt, joiden nojalla tuloja voidaan piilottaa verovelvollisen asuinmaan veroviranomaisten ulottumattomiin*
- 3) läpinäkyvyyden puute suhteessa hallinnollisiin käytäntöihin tai lakeihin, joiden nojalla veroparatiiseissa toimivien yritysten toimintaa säädelään ja*
- 4) ulkomaalaisille verovelvollisille suotu mahdollisuus perustaa yrityksiä ilman, että näiltä vaaditaan varsinaista läsnäoloa tai konkreettista toimintaa ko. veroparatiisissa.”¹⁹³*

¹⁸⁷ Kukkonen & Walden 2010, 161 ja Myrsky & Rabinä 2015, 118.

¹⁸⁸ Kukkonen & Walden 2010, 161.

¹⁸⁹ Ibid. 174.

¹⁹⁰ Ibid. 191.

¹⁹¹ Ossa 2014, 113.

¹⁹² Kosonen 2013, 383.

¹⁹³ Ibid. ja OECD 1998.

Yritykset ympäri maailmaa käyttävät veroparatiiseja verojen välttelyyn. Tulee kuitenkin tehdä ero yritysten harjoittaman hyväksyttävän verosuunnittelun ja ei-hyväksyttävän veron kiertämisen välillä.¹⁹⁴ Veron kiertämisestä on kyse silloin, kun tuloja ei ilmoiteta verottajalle taikka tuloista tai niihin liittyvistä kuluista annetaan väärää tietoa. Vaikka veron kiertäminen ei aina tapahdukaan veroparatiisien kautta, niin helpottavat veroparatiisit merkittävästi tulojen piilottamista verottajalta.¹⁹⁵ Useilta veroparatiiseilta puuttuvat verosopimukset, minkä takia niistä siirrettävistä voitoista saattaa joutua maksamaan korkeaa veroa. Tämän takia voittojen kotiuttamiseen tarvitaan avuksi valtioita, jotka omaavat suotuisia verosopimuksia, kuten esimerkiksi Alankomaat ja Luxemburg.¹⁹⁶

Suomen Pankin tekemistä tilastoista (vuosilta 2008 ja 2012) selviää Alankomaiden ja Luxemburgin merkittävä rooli Suomeen kohdistuvien suorien sijoitusten kanavointimaana.¹⁹⁷ IMF määrittelee läpikulku- tai kauttakulkuvaltion (conduit country) maaksi, joka on verotuksellista tai muista syistä houkutteleva välietappi, kun sijoituksia siirretään lopullisiin määränpäihin.¹⁹⁸ Läpikulkuvaltio mahdollistaa monikansallisille yrityksille keinot pienentää merkittävästi verorasitustaan, minkä takia investoinnit pyritään toteuttamaan ja investoinneista saadut tulot tulouttamaan läpikulkuvaltion kautta.¹⁹⁹ Alankomaat kuuluu suotuisimpien suorien investointien kauttakulkumaiden joukkoon.²⁰⁰ Alankomaihin rekisteröityjen holdingyhtiöiden ulkomaisista tytäryhtiöistä saamat osingot ja luovutusvoitot saattavat olla vapautettuja yritystulon verotuksesta. Lisäksi Alankomaissa jotkin veroparatiiseihin suoritettut maksut ovat verovähennyskelpoisia. Yrityksen on myös mahdollista alentaa efektiivista verokantaansa siirtämällä suuren määrän tuotoistaan matalan veroasteen valtioon, kuten sivukonttoriin Luxemburgissa tai Alankomaissa.²⁰¹

Veroparatiisien tavanomaisin piirre on erittäin matala tai nollaverotus. Lisäksi veroparatiisit mahdollistavat tavallisesti asioiden salailun. Veroparatiisit mahdollistavat verojen välttelyn, joko laillisin tai laittomin keinoin.²⁰² Tiedotusvälineet saattavat puhua veroparatiisienkin yhteydessä veronkierrosta. Veroparatiiseihin liittyvät toimenpiteet ovat monesti kuitenkin joko verosuunnittelua tai verovilppiä. Niitä ei kuitenkaan pidetä veron kiertämisenä oikeudellisessa merkityksessä. *Knuutisen mukaan: ”Veroparatiiseihin sijoittaminen tai niiden kautta sijoittaminen ei ole varsinaisesti laitonta. Sitä vastoin lainvastaista on ilmoittamisvelvollisuuden*

¹⁹⁴ Kosonen 2013, 384.

¹⁹⁵ Ibid. 390.

¹⁹⁶ Ylönen 2008, 38.

¹⁹⁷ Telkki 2014, 33 ja Suomen Pankki 2013.

¹⁹⁸ Telkki 2014, 33 ja IMF 2014, 18.

¹⁹⁹ Telkki 2014, 33.

²⁰⁰ Ibid. 37.

²⁰¹ Ibid. 38.

²⁰² Knuutinen 2014, 226 ja Shaxson 2012, 14.

*alaisten tietojen salaaminen eli varallisuuden tai tulon ilmoittamatta jättäminen silloin kuin sitä edellytetään.*²⁰³

Tätä tutkielmaa tehdessä veroparatiisipalveluja tarjoavasta panamalaisesta asianajotoimistosta on vuotanut 11,5 miljoonaa asiakirjaa, joista noin puolet ovat sähköposteja. Aineisto sisältää neljän vuosikymmenen ajalta yli 200 000 veroparatiisiyhtiötä ja säätiötä.²⁰⁴ Tiedot koskevat Panamassa, Seychelleillä, Brittiläisillä Neitsytsaarilla, Bahamalla, Niussa ja Bermudassa rekisteröityjä yhtiöitä. Aineistoon kuuluu 140 vallanpitäjää, joista 12 on valtion tai hallituksen nykyisiä tai entisiä päämiehiä. Veroparatiiseissa toimii niin ministereitä, kansanedustajia, virkamiehiä kuin kuninkaallisiakin. Noin 400 toimittajaa eri valtioista on tutkinut aineistoa. Suomesta osallistuivat Ylen MOT- ja Spotlight-ohjelmat. OECD pitää mediaan vuodettujen Panama-asiakirjojen vuoksi verottajien hätäkokouksen, johon myös Suomen verohallinto osallistuu.²⁰⁵

Veroparatiisien toiminnan merkittävänä ongelmana pidetään tehokkaita salaisuuskäytäntöjä. Veroparatiiseista on saatu tietoja julkisuuteen eri vuotojen kautta. Työniemen Panama Papers eli Panama-paperit saanut vuoto on historian suurin tietovuoto. Vuoto on peräisin Panamalaisesta asianajotoimistosta Mossack Fonsecasta. Mossack Fonseca kuuluu maailman suurimpiin veroparatiisipalveluita tarjoaviin yhtiöihin toimien yli 40 maassa. Mossack Fonseca on ollut mukana esimerkiksi Brazilian öljy-yhtiön Petrobrasin ja kansainvälisen jalkapalloliiton FIFA:n korruptioskandaaleissa. Vuodetussa materiaalissa on Mossack Fonsecan ja sen asiakkaiden välisiä sähköpostiviestejä. Materiaaliin kuuluu yritysten pankkitietoja, asiakirjoja, tuomioita, viranomaislausuntoja sekä passikopioita.²⁰⁶

Saksalainen sanomalehti Süddeutsche Zeitung sai veroparatiisivuodon asiakirjat haltuunsa nimettömältä lähteeltä. Aineiston koko on valtava. Süddeutsche Zeitung sanomalehden tutkiva toimittaja Fredrik Obermaier kertoo, että vuoto osoittaa lähes kaikki tavat, joilla veroparatiisit aiheuttavat vahinkoa. Miljoonista asiakirjoista selviää miten vallanpitäjät eri puolilta maailmaa piilottavat varojaan veroparatiiseihin. Asiakirjoista selviää, että myös sadat suomalaiset ovat junailleet veroparatiisiyhtiöitä 80-luvulta lähtien. Asiakirjoista ilmenee myös Nordean kyseenalainen toiminta veroparatiiseissa.²⁰⁷

Pohjoismaiden suurimmalla konsernilla Nordealla menee hyvin, mutta sillä on todettu olevan merkittäviä puutteita rahanpesun valvonnassa. Vuodosta ilmenee, että Nordean Luxemburgin

²⁰³ Knuutinen 2014, 228.

²⁰⁴ Knus-Galán 2016.

²⁰⁵ Leppänen & Nordenswan 2016.

²⁰⁶ Knus-Galán 2016.

²⁰⁷ Ibid.

yksikkö on vuosien 2004-2014 välillä perustanut asiakkailleen noin 400 veroparatiisiyhtiötä Panamalle ja Brittiläisille Neitsytsaarille. Nordea on kehittänyt asiakkailleen salaisia yritysrahen- teita, joissa yrityksen johtajina toimii panamalaisia nimellisjohtajia. Nämä bulvaanijohtajat ovat tavallisesti Mossack Fonsecan rivityöntekijöitä, jolloin yrityksen todellisten omistajien eli Nordean asiakkaiden henkilöllisyydet pysyvät julkisista rekistereistä piilossa. Vuodetusta ai- neistosta kuitenkin selviää, että Nordean Panamalle perustamien yritysten oikeat omistajat ovat rikkaita yksityishenkilöitä Baltiasta ja Pohjoismaista.²⁰⁸

5 Verosuunnittelun ja veron kiertämisen raja käytännössä

Tätä tutkimusta varten on haastateltu Turun yliopiston kauppaoikeuden professorina toimivaa Reijo Knuutista (OTT, KTM) sekä Verohallinnossa veroyliasiamiehenä työskentelevää ja Helsin- gin yliopistossa vero-oikeutta opettavaa vero-oikeuden dosentti Timo Räbinää (KTT, OTL, VTM). Haastattelut suoritettiin puolistrukturoituina haastatteluina, joissa keskityttiin yritys- ten hyväksyttävänä pidettävään verosuunnitteluun sekä ei-hyväksyttävänä pidettävään veron kiertämiseen. Haastattelun pohjana käytettiin valmiiksi tehtyjä haastattelukysymyksiä (liite 1).

Knuutinen kertoo, että veron kiertäminen ei ole rikosoikeudellisesti laitonta toimintaa. Veron kiertäminen ei ole sillä tavoin lain vastaista, että siinä rikottaisiin jotain tiettyä normia rikos- oikeudellisesti arvioituna. Verotuksessa ei kuitenkaan hyväksytä verotuksen pohjaksi toimen- piteitä, jotka katsotaan oikeudellisesti veron kiertämiseksi. Veron kiertämisestä puhuttaessa on suositeltavaa käyttää termiparia hyväksyttävä ja ei-hyväksyttävä, sillä termit laillisuus ja laittomuus menevät enemmän rikosoikeuden puolelle. Esimerkiksi väärin tietojen antaminen on laitonta toimintaa, mutta toimenpide, joka katsotaan veron kiertämiseksi, ei vero-oikeu- den näkökulmasta ole hyväksyttävää. Verohallinto voi tehdä verotuspäätöksiä sillä perus- teella, että se katsoo jonkin toiminnan veron kiertämiseksi. Ne voidaan kuitenkin haastaa ja viime kädessä korkein hallinto-oikeus antaa tarkan rajanvedon yksittäisissä kysymyksissä siitä, missä hyväksyttävän ja ei-hyväksyttävän veron kiertämisen raja kulkee. Yksittäisten tutkijoi- den näkemyksillä ei sinänsä ole tässä rajanvedossa merkitystä.²⁰⁹

Knuutinen kertoo, että veron kiertäminen on verotusmenettelylain 28 §:ssä hyvin avoimesti muotoiltu. Veron kiertämistä luonnehtivat muodon ja sisällön vastaamattomuus sekä toimet, jotka tehdään pelkästään veronvälttämistarkoituksessa. Varsinkin termiä veronkierto käyte- tään nykyisin yleiskielessä hyvin väljästi erilaisissa käyttöyhteyksissä. Esimerkiksi tiedotusväli-

²⁰⁸ Ibid.

²⁰⁹ Knuutinen 2016.

neet saattavat puhua veronkierrosta silloin kun joku on tuomittu veropetoksesta. Veron kiertämisestä ei siis voi saada tuomiota, sillä se ei ole määritelmällisesti rikoslain vastaista, vaan siitä voi saada jälkiveroja ja taloudellisia sanktioita. Veron kiertämisen termiä ei tästä johdun käytetä oikein, puhuttaessa että veron kiertämisestä on tuomittu petokseen.²¹⁰

Knuutisen mukaan suurten yritysten toimet ovat tyypillisesti aggressiivista verosuunnittelua eikä veron kiertämistä, johon pystyttäisiin puuttumaan veron kiertämistä koskevilla normeilla. Aggressiivinen verosuunnittelu on rakennettu ja suunniteltu niin, että siihen ei pystytä veron kiertämisen normeilla puuttumaan. Veron kiertämisen normeilla pystytään puuttumaan keinotekoisiiin transaktioihin, mutta esimerkiksi yhtiörakenteet ja muut järjestelyt saatetaan suunnitella niin ovelasti, että niihin ei oikeastaan voida puuttua keinotekoisuuskriteerillä. Ne tulkitaan monesti sillä tavoin aidoiksi, että niihin ei pystytä puuttumaan monestakaan eri syystä. Suuret yritykset eivät siis tavallisesti tee sen tyyppisiä toimenpiteitä, jotka voitaisiin katsoa lain tarkoittamassa merkityksessä veron kiertämiseksi, vaan suurten yritysten kohdalla ongelmana on nimenomaan aggressiivinen verosuunnittelu, jossa hyödynnetään verosopimusverkostoa tai siirtohinnoittelua. Siirtohinnoitteluun ei kuitenkaan puututa verotusmenettelylain 28 §:llä, vaan saman lain 31 §:llä eli siirtohinnoitteluoikaisulla. Suurten yritysten siirtohinnoittelu voitaisiin sijoittaa osittain tavanomaisen verosuunnittelun ja osittain aggressiivisen verosuunnittelun alueelle. Monissa julkisuuteen tulleissa tapauksissa on tietoisesti esimerkiksi hyödynnetty sitä, että eri valtioissa korkotuloja tai aineetonta omaisuutta verotetaan eri tavalla. Kysymykseen siitä, onko tällainen toiminta aggressiivista vai asianmukaista, on vaikea vastata.²¹¹

Knuutinen kertoo, että ongelmana ei niinkään ole se, että yksittäisen valtion lainsäädännössä olisi aukkoja, vaan eri valtioiden lainsäädäntöjen vastaamattomuus ja niveltymättömyys toisiinsa nähden. Sillä jos yritys tai konserni toimii Suomessa, niin Suomen verojärjestelmä on tässä kohtaa kohtuullisen johdonmukainen, mutta heti kun kyseessä on kansainvälinen yritys, jolla on yhtiöitä ja toimipaikkoja eri valtioissa, niin syntyy ongelmia. Kokonaisuus ei siis toimi järkevällä tavalla.²¹²

Knuutinen kertoo, että verotusmenettelylain 28 §:ssä on kaksi virkettä. Ensimmäinen virke koskee muodon ja sisällön vastaamattomuutta ja toinen virke koskee sitä, jos kauppa tai muu transaktio on tehty verosta vapautumisen tarkoituksessa. Suomessa korkein hallinto-oikeus ei yleensä ole perustellut soveltaessaan tätä pykälää, että kumpaa se on tarkoittanut vaiko onko

²¹⁰ Ibid.

²¹¹ Ibid.

²¹² Ibid.

tarkoittanut kumpaakaan erikseen. Tavallisesti vain katsotaan, että jokin toiminta täyttää ainakin jommankumman edellytyksen ja sitten sovelletaan 28 §:ää.²¹³

Knuutinen kertoo, että väitöskirjaa tehdessään hän tulkitsti, että ensimmäinen lause on yleinen ja koskee muodon ja sisällön vastaamattomuutta. Voisi sanoa, että kaikissa tilanteissa, joissa on kysymys veron kiertämisestä, on kyse jonkinlaisesta muodon ja sisällön vastaamattomuudesta. Se että muoto ei vastaa sisältöä, on vaikea teoreettinen kysymys ja riippuu esimerkiksi siitä, että mitä sisällöllä tarkoitetaan. Onko kyse oikeudellisesta sisällöstä vai taloudellisesta sisällöstä? Sisällöllä tarkoitetaan usein pelkistetysti toimien taloudellista tarkoitusta ja vaikutusta. Jokin asia on tehty oikeudellisesti yhdellä tavalla, mutta taloudellisesti sillä tarkoitetaan toisenlaista asiaa. Meidän tunnusmerkistömme verrattuna joidenkin muiden valtioiden tunnusmerkistöihin on melko avoin eli jos tunnusmerkistöä tulkitaan laeasti, niin sillä saadaan mahtumaan aika monenlaisia asioita veron kiertämisen piiriin. Kysymys on oikeastaan siitä, miten tiukasti tai laajasti tätä lausekkeen muotoilua sovelletaan käytännössä. Viimekädessä korkein hallinto-oikeus tekee linjaa erityyppisten tapausten osalta ja voi muodostaa näiden perusteella yleisempiäkin kriteereitä asiaan.²¹⁴

Knuutinen kertoo, että mikäli toimille on olemassa liiketaloudellisesti hyväksyttävät perusteet niin silloin sitä on vaikea katsoa veron kiertämiseksi. Puolestaan jos perusteet ovat löyhät tai vähän epätasälliset ja epäjohdonmukaiset niin riski kasvaa ja toimintaa voidaan pitää keino-tekoisena ja tulkita veron kiertämiseksi. Niin kauan kun toimet tehdään aidossa liiketoiminnallisessa tarkoituksessa, niin siihen on vaikea puuttua veron kiertämisenä. Tärkeimpänä veron kiertämisen tunnistamiskriteerinä voidaan pitää sitä, että löytyykö toimelle, jota haastetaan liiketoiminnallisesti ja taloudellisesti järkevät, hyväksyttävät sekä ymmärrettävät perusteet.²¹⁵

Knuutisen mukaan veroparatiisit eivät niinkään vaikuta veron kiertämisen ongelmaan verotusmenettelylain 28 §:n merkityksessä, vaan veroparatiisit vaikuttavat aggressiiviseen verosuunnitteluun ja mahdollistavat sitä hyvin paljon. Veroparatiisit mahdollistavat rikollista toimintaa, sillä yritys saattaa esimerkiksi siirtää osan rahoistaan veroparatiiseihin, joista ei saada tietoa rahoista. Veroparatiiseissa voidaan kerryttää rahoja ilman, että yrityksen kotimaa tietää tästä. Tällöin rikosoikeudellinen raja on ylitetty ja toiminta on jo vilpillistä tai veropetoksesta pidettävää. Veroparatiisit liittyvät siis tyypillisesti rikolliseen toimintaan tai aggressiiviseen verosuunnitteluun, mutta veron kiertämisen problematiikkaan ne eivät niinkään liity.²¹⁶

²¹³ Ibid.

²¹⁴ Ibid.

²¹⁵ Ibid.

²¹⁶ Ibid.

Knuutinen kertoo, että veron minimointi on toimintaa, johon ei pystytä puuttumaan, mutta johon ei ole varsinaisesti syytäkään puuttua eli jokainen saa minimoida verojansa laillisesti. Riippuu oikeastaan siitä, että millä tavalla veron minimointi määritetään, sillä se ei ole laissa oleva määritelmä. Yritys saattaa kuitenkin koittaa minimoida eri tavoin verotustaan ja verotaja saattaa pitää jotakin näistä keinoista veron kiertämisenä ja määrätä jälkiverotuksen. Voidaan ajatella, että minimointia on kaikki se, jolla pyritään laskemaan veroja alaspäin ja toimien hyväksyttävyyttä arvioidaan sitten erikseen. Veron minimoinnissa valittaisiin pienimpien verojen vaihtoehto, kun taas verosuunnittelussa tätä vaihtoehtoa ei välttämättä valittaisi, vaan verosuunnittelussa otetaan huomioon myös muita seikkoja. Verosuunnittelua ei myöskään ole määritelty lainsäädännössä, mutta vakiintuneen ajattelutavan mukaan asianmukaisena verosuunnitteluna pidetään sitä, että verotusseikat otetaan huomioon, mutta ne eivät ole ainoa ratkaiseva tekijä.²¹⁷

Räbinä kertoo myös, että veron kiertämisen yhteydessä on suositeltavaa käyttää termiparia hyväksyttävä ja ei-hyväksyttävä, sillä termit laillisuus ja laittomuus liittyvät enemmän rikosoi-
keuteen. Räbinä kertoo, että ajat muuttuvat ja veron kiertämisen toteuttamiselle on tullut tätä kautta eri muotoja. Kulloinenkin verolainsäädäntö synnyttää omanlaisensa veron kiertämisen ilmiöt. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisut antavat veron kiertämisestä esimerkkejä. On kuitenkin huomattava, että lainsäädäntö muuttuu.²¹⁸

Räbinä kertoo, että periaatteessa kaikki laajasta veropohjasta lainsäädännössä tehdyt poikkeukset voivat olla potentiaalisia kohteita pyrkimykselle kiertää veroja. Esimerkiksi oman asunnon myyntivoiton verovapaussäätelyä voidaan pyrkiä hyödyntämään tavalla, joka saa veron kiertämisen piirteitä. Veron kiertämisessä pyritään siis hyödyntämään veropohjan aukkoja. Tällöin verosuunnittelu voi mennä ”yli” ja kääntyä veron kiertämiseksi.²¹⁹

Veron kiertämisen rajanvetotilanteiden käsittelyn helpottamiseksi yritykset voidaan jakaa suuriin, keskikokoisiin ja pieniin, sillä jokaisella näistä on omat piirteensä veron kiertämisessä. Esimerkiksi kansainvälisten yritysten veron kiertäminen on erilaista kuin pienten yritysten. Yritysrakenteilla, rahoitusrakenteilla sekä yritysjärjestelyillä voidaan tehdä järjestelyjä, joilla tavoitellaan veroetuja. Yritys voi esimerkiksi siirtää varoja korkean verotuksen valtioista kevyen verotuksen valtioihin tytäryhtiöiden avulla. Tämän mahdollistavat eri valtioiden verokantaerot, veropohjapoikkeamat sekä tilanteet, joissa verojärjestelmät ovat erilaiset eli sama tuloerä voidaan käsitellä toisessa valtiossa toisenlaisena kuin toisessa. Kansainväliset

²¹⁷ Ibid.

²¹⁸ Räbinä 2016.

²¹⁹ Ibid.

eroavaisuudet voivat johtaa nollaverotukseen. Kansainvälisessä verotuksessa esiintyy siis yhteensopivuusongelmia.²²⁰

Keskisuuret kansalliset yritykset voivat pyrkiä välttämään veroja tekemällä erilaisia yritysjärjestelyitä, pääomittamalla yhtiöitä, muuntamalla voittovaroja siten, että osakkeenomistajat saavuttavat veroetuja sekä hyödyntämällä SVOP-rahastoja. Esimerkiksi tuloja ja voittovaroja pyritään muuntamaan kevyemmin verotettavaksi erilaisin järjestelyin osinko verotuksen lieventämiseksi. Pienten yritysten järjestelyihin puolestaan liittyvät tulojen kanavointikysymykset. Esimerkiksi palkkatulo yritetään kanavoida osakeyhtiön tulokseen. Pieniin yrityksiin liittyvät tyypillisesti myös peitelty osinko sekä ansio- ja pääomatulojen manipulointi. Veron välttämistavoimintatavat voivat myös muuttua, sillä yritys voi esimerkiksi kasvaa pienestä yrityksestä keksikokoiseksi ja tästä vielä suureksi.²²¹

Räbinä kertoo, että veron kiertämisen yhteydessä tulee tarkastella, oliko tehty oikeustoimi liiketaloudellisesti perusteltu vai oliko oikeustoimen ensisijaisena tai pääasiallisena tarkoituksena vain verotuksen välttäminen. Lisäksi huomioon tulee ottaa, olisiko yrityksellä ollut valittavanaan muita toimintatapoja. Mikäli yrityksellä on ollut valittavanaan ainoastaan yksi toimintatapa, toimea ei tällöin useinkaan voida pitää ei-hyväksyttävänä veron kiertämisenä. Veron kiertämisestä ei ole kyse, mikäli yrityksellä on liiketaloudelliset perustellut syyt toimeen ryhtymiseen. Veron kiertämisestä taas on kysymys, jos liiketaloudellisia perusteltuja syitä toimeen ei löydy. Tarkastelussa pohditaan myös sitä, oliko toimi tarpeellinen ja mihin oikeustoimi johti vai johtiko mihinkään. Näennäisyys sekä toimen tarpeettomuus ovat merkkejä veron kiertämisestä. Kysymys on järjestelyistä, joille ei ollut liiketaloudellisia perusteltuja syitä. Veroparatiisit eivät niinkään liity veron kiertämisen ongelmaan, vaan ne liittyvät verorikollisuuteen. Veroparatiisien määrittely on vaikeaa. Veroparatiisivaltioissa annetaan esimerkiksi erityisiä verohuojennuksia. Väliyhteisölainsäädäntö on tehty veron kiertämisen estämiseksi.²²²

6 Johtopäätökset ja yhteenveto

Tämän tutkimuksen lopputuloksena voidaan todeta, että verovelvolliset yrittävät tavallisesti eri keinoin minimoida verotustaan. Verosuunnittelun alueella liikutaan, mikäli käytettyjä keinoja voidaan pitää verolakien tarkoituksiin nähden hyväksyttävinä. Puolestaan veron kiertämisen alueella liikutaan, jos keinoja on syytä pitää verolainsäädännön tarkoituksen vastaisina, vaikkakaan lakia ei ole rikosoikeudellisesti rikottu. Tällöin tehtyjä toimia voidaan tavallisesti

²²⁰ Ibid.

²²¹ Ibid.

²²² Ibid.

pitää keinotekoisina, mikä on yksi verosuunnittelun ja veron kiertämisen välisen rajanvedon merkittävä kriteeri. Verovilpin tai verorikoksen alueella puolestaan liikutaan, mikäli toiminta on rikosalain vastaista ja jätetään vaikka saatua tuloa ilmoittamatta.²²³

Verokustannukset ovat hyväksyttävässä veron minimoinnissa keskeinen, mutta ei ainoa peruste toimenpiteeseen ryhtymiselle. Mikäli toimenpiteille ei voida osoittaa muita kuin verotuksellisia syitä, liikutan ei-hyväksyttävän veron kiertämisen puolelle. Veron kiertämisessä toimilla tavoitellaan vieraita veroetuja verojärjestelmän näkökulmasta. Veron kiertämisestä on selkeimmin kysymys silloin, kun toimenpiteen ainoana perusteena on verojärjestelmän kannalta vieraan veroedun tavoittelu.²²⁴ Veronkiertämisenä pidetään tavallisesti toimia, joiden ainoana tai pääasiallisena tarkoituksena ovat verotukselliset seikat. Vastaavasti, mikäli verotukselliset tavoitteet vaikuttavat toimiin ainoastaan jonkin verran pääasiallisten taloudellisten tavoitteiden ohella, pidetään tällaisia tapauksia verosuunnitteluna.²²⁵

Verosuunnittelussa hyödynnetään tavallisesti jännitteitä, jotka ovat muodostuneet lainsäädäntötoimien yhteydessä laadittujen tietojen valintojen tuloksena. Tällaisia toimia voidaan näin ollen tavallisesti pitää lainsäätäjän tarkoittamina tai hyväksyminä. Puolestaan veron kiertämisessä erilaisia toimenpiteitä suoritetaan niin, että niiden vaikutukset ovat verovelvolliselle edullisempia kuin lainsäätäjä on tai olisi tarkoittanut. Verosuunnittelussa sekä veron kiertämisessä yritetään tavallisesti hyödyntää verosäännösten kielelliseen muotoiluun liittyviä heikkouksia tai verojärjestelmän rakenteellisia ongelmia.²²⁶

Veron kiertämistä on haastava rajata tai määritellä. Veron kiertämiselle ei ole tarkkaa määritelmää ja voidaankin todeta, että koko veron kiertämisen ongelma liittyy veron kiertämisen määrittelyn ja rajaamisen vaikeuteen. Ongelma, joka olisi määriteltävissä ja rajattavissa yksinkertaisesti, olisi paljon vaivattomampi hoitaa lainsäädännön avulla pois.²²⁷ Haastatteluiden ja kirjallisuustutkimuksen tulosten perusteella veron kiertämisen merkittävimpinä tunnistusmekanismeina voidaan kuitenkin pitää:

1. keinotekoisuutta;
2. varsinaisten liiketoiminnallisten syiden ja toisinaan myös aitojen taloudellisten vaikutusten puuttumista;
3. tavanomaisesta poikkeavia menettelytapoja;
4. taloudellisen sisällön ja oikeudellisen muodon välistä ristiriitaisuutta.

²²³ Knuutinen 2014, 172 ja Knuutinen 2012, 1.

²²⁴ Wikström 2006, 85.

²²⁵ Knuutinen 2014, 183.

²²⁶ Knuutinen 2012, 5 ja Knuutinen 2014, 175.

²²⁷ Knuutinen 2012, 5-6; Knuutinen 2014, 176-177 ja Knuutinen 2009, 197-198.

Veron kiertämisellä pyritään saamaan lain tarkoitukselle vieraita veroetuja. Tehdyt toimenpiteet esitetään muodollisesti veroviranomaiselle, mutta tyypillisesti toimenpiteiden varsinaisia tavoitteita tai niiden todellisia taloudellisia merkityksiä yritetään kuitenkin veron kiertämisen yhteydessä piilotella.²²⁸ Lisäksi veron kiertämiselle on tunnusomaista, että toimenpide on selvästi tarpeeton ilman tavoitellun veroedun saavuttamista²²⁹.

Tärkeimpänä veron kiertämisen tunnistamiskriteerinä voidaan pitää sitä, että löytyykö toimelle, jota haastetaan liiketoiminnallisesti ja taloudellisesti järkevät, hyväksyttävät sekä ymmärrettävät perusteet²³⁰. Puolestaan hyväksyttävästä verosuunnittelusta on kyse, mikäli yrityksellä on liiketaloudelliset perustellut syyt toimeen ryhtymiseen²³¹. Voidaan todeta, että hyväksyttävän verosuunnittelun ja ei-hyväksyttävän veron kiertämisen välisen rajan vetäminen kuuluu vero-oikeuden vaikeimpiin osa-alueisiin sekä teoriassa että käytännössä²³².

²²⁸ Knuutinen 2012, 5-6; Knuutinen 2014, 176-177 ja Knuutinen 2009, 197-198.

²²⁹ Myrsky & Rabinä 2015, 349.

²³⁰ Knuutinen 2016.

²³¹ Rabinä 2016.

²³² Knuutinen 2012, 3.

Lähteet

Painetut lähteet

Juusela, J. 2004. Osinkojen ja osakeluovutusten verotus. Helsinki: Talentum.

Knuutinen, R. 2009. Väitöskirja. Muoto ja sisältö vero-oikeudessa - erityistarkastelussa rahoitus- ja sijoitusinstrumentit. Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys.

Knuutinen, R. 2012. Verosuunnittelua vai veron kiertämistä. Helsinki: Sanoma Pro.

Knuutinen, R. 2014. Verotus ja yrityksen yhteiskuntavastuu. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Koponen, J. 2013. Yrittäjän verokäsikirja. 5., uudistettu painos. Helsinki: Verotieto.

Koponen, P. & Lahti, R. 2007. Talousrikokset. 2., tarkastettu painos. Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys.

Kukkonen, M. & Walden, R. 2010. Konsernin verosuunnittelu. Helsinki: WSOY.

Leppiniemi, J. & Walden, R. 2014. Tilinpäätös- ja verosuunnittelu. 12., uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Myrsky, M. & Räbinä, T. 2015. Verotusmenettely ja muutoksenhaku. 7., uudistettu painos. Helsinki: Talentum: Lakimiesliiton kustannus.

Määttä, K. 2014. Verolakien tulkinta. Helsinki: Edita.

Ossa, J. 2002. Sijoitustoiminnan verotus ja verosuunnittelu. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Ossa, J. 2014. Yritystoiminnan verotus. 2., uudistettu painos. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Penttilä, S. 2003. Yrityksen omistajan tuloverotus. 2., uudistettu painos. Helsinki: Talentum: Lakimiesliiton kustannus.

Rissanen, T. 2004. Yrityksen verosuunnittelu ja kuumat veroneuvot. Jyväskylä: Pohjantähti.

Shaxson, N. 2012. Suomentaja Purje, H. Aarresaaret miehet jotka ryöstivät maailman. 2. painos. Helsinki: Into.

Siikarla, P. 2007. Uusi osakeyhtiölaki & verosuunnittelu. Helsinki: Yrityskirjat.

Utriainen, T. 2015. Oikeus tänään osa I. Artikkelit 206-297. Rovaniemi: Lapin Yliopisto.

Wikström, K. 2006. Yleiset opit verotuksessa ja vero-oikeudessa. 3., täysin uudistettu painos. Turku: Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja.

Ylönen, M. 2008. Veroparatiisit 20 ratkaisua varjotalouteen. Helsinki: Into.

Oikeudelliset lähteet

HE 92/2004. Hallituksen esitys Eduskunnalle yritys- ja pääomaverouudistukseksi. Viitattu 13.3.2016.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_92+2004.pdf

HE 193/2005 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi tuloverolain ja elinkeinotulon verottamisesta annetun lain muuttamisesta. Viitattu 12.3.2016.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_193+2005.pdf

HE 59/2015 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 6 a §:n muuttamisesta. Viitattu 30.2.2016.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_59+2015.pdf

KHO 2013:126. Elinkeinotulon verotus - Sulautuminen - Veronkiertäminen - Verotuksesta riippumattomat syyt. Viitattu 13.3.2016.

<http://www.kho.fi/fi/index/paatoksia/vuosikirjapaatokset/vuosikirjapaatos/1373005861997.html>

Laki verotusmenettelystä 18.12.1995/1558

Rikoslaki 19.12.1889/39

VaVM 46/2002 vp - HE 271/2002 vp. Hallituksen esitys laiksi autoverolain muuttamisesta. Viitattu 1.3.2016.

<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=vavm+46/2002>

Sähköiset lähteet

Euroopan komissio. 2012. Komission suositus aggressiivisesta verosuunnittelusta, annettu 6.12.2012. Viitattu 20.2.2016. http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/tax_fraud_evasion/c_2012_8806_fi.pdf

European Comission. 2016. Oikeudenmukainen verotus: komissio esittää uusia toimenpiteitä, joilla torjutaan yhtiöveron kiertämistä. Euroopan komission lehdistötiedote 28.1.2016. Viitattu 25.2.16. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-159_fi.htm

IMF. 2014. Spillovers in International Corporate Taxation. Viitattu 10.4.2016. <https://www.imf.org/external/np/pp/eng/2014/050914.pdf>

Kosonen, K. 2013. Veroparatiisit, verosuunnittelu ja veronkierto. Kansantaloudellinen aikakauskirja 3/2013. Viitattu 15.2.2016. <http://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2014/09/Kosonen.pdf>

Leppänen, M. & Nordenswan, H. 8.4.2016. Panaman paperit. Verottajat pitävät hätäkokouksen Panaman papereista. Yle Uutiset. Viitattu 24.4.2016. http://yle.fi/uutiset/verottajat_pitavat_hatakokouksen_panaman_papereista/8797878

OECD. 1998. Harmful Tax Competition An Emerging Global Issue. Viitattu 8.3.2016. <http://www.oecd.org/tax/transparency/44430243.pdf>

OECD. 2013. Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting. Viitattu 25.2.2016. <http://www.oecd.org/ctp/BEPSActionPlan.pdf>

OECD. 2016. Centre for Tax Policy and Administration. Glossary of Tax Terms. Viitattu 9.4.2016. <http://www.oecd.org/ctp/glossaryoftaxterms.htm>

Penttilä, S. 1998. Verotus tietoyhteiskunnassa. Helsinki: Suomen itsenäisyyden juhlarahasto. Elektroninen kirja. Viitattu 9.4.2016. <http://www.sitra.fi/julkaisut/tietoyhteiskunta/sitra181.pdf>

Suomen Pankki. 2013. Suomen maksutase. Vuosikatsaus 2012-2013/I-II. Viitattu 10.4.2016. http://www.suomenpankki.fi/fi/tilastot/maksutase/Documents/Suomen_maksutase_2012_2013_I_II.fi.pdf

Telkki, H. 2014. Rikkinäinen veropalapeli. Oikeudenmukaisuuden toteutuminen Suomen solmimissa verosopimuksissa. Finnwatch 6/2014. Viitattu 9.2.2016. <http://finnwatch.org/images/verosopimukset5.pdf>

Tikka, K. & Nykänen, O. 2014. Yritysverotus I-II. Helsinki: Talentum. Elektroninen kirja. Koulun Finna-järjestelmä.

Toimittaja: Knus-Galán, M. 4.4.2016, MOT: Historian suurin tietovuoto - osa 1. Yle Suomi. Viitattu 24.4.2016. <http://areena.yle.fi/1-3179044>

Verohallinto. 2013. Ne bis in idem -periaate ja verotus: samasta asiasta ei voi rangaista kahden kertaan. Viitattu 10.4.2016. https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Ne_bis_in_idem_periaate_ja_verotus_samas%2830337%29

Verohallinto. 2014. Veron kiertämissäännöksen soveltaminen. Viitattu 23.2.2016. https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Veron_kiertamissaannoksen_soveltaminen%2834717%29

Julkaisemattomat lähteet

Knuutinen, R. 2016. Turun yliopiston kauppaoikeuden professorina toimivan Reijo Knuutisen (OTT, KTM) haastattelu. 3.2.2016. Turun kauppakorkeakoulu.

Räbinä, T. 2016. Verohallinnossa veroyliasiamiehenä työskentelevän ja Helsingin yliopistossa vero-oikeutta opettavan vero-oikeuden dosentti Timo Räbinän (KTT, OTL, VTM) haastattelu. 4.2.2016. Helsingin yliopisto.

Kuviot

Kuvio 1: Verosuunnittelun, veron kiertämisen ja verovilpin käsitteiden eroavaisuuksia (Myrsky & Rabinä 2015, 339.)	31
--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	----

Liitteet

Liite 1 Haastattelussa esitetyt kysymykset	62
--------------------------------------------------	----

Liite 1 Haastattelussa esitetyt kysymykset

Yritysten veron kiertämisen tunnistusmekanismit:

1. Mikä on näkemyksesi mukaan yritysten hyväksyttävää verosuunnittelua ja mikä ei-hyväksyttävää veron kiertämistä?
2. Mitkä ovat kokemustesi perusteella tavallisimpia yritysten verosuunnittelun keinoja?
3. Millä keinoin yritykset tavallisesti kiertävät veroja?
4. Milloin yritysten hyväksyttävä verosuunnittelu menee näkemyksesi mukaan ei-hyväksyttävän veron kiertämisen puolelle?
 - Mikä lainsäädännössä tukee kantaasi?
5. Millaisia aukkoja lainsäädännössä on, jotka mahdollistavat yritysten veron kiertämisen?
6. Mistä tunnistaa, että on kyse yritysten veron kiertämisestä (veron kiertämisen tunnistusmekanismit)?
7. Miten veroparatiisit vaikuttavat yritysten veron kiertämiseen?